

foko-nytt (11) 1/2001

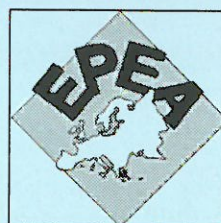

Utsnitt av plakat fra Auschwitz
Se reportasje side 18

**Forum for
opplæring
innenfor
kriminalomsorgen**
Norsk underavdeling av EPEA

**EUROPEAN
PRISON
EDUCATION
ASSOCIATION**

LEDERENS HJØRNE

Vi er kommet godt i gang med det nye året og det vil si i FOKO sammenheng at skisser for neste seminar begynner å bli klare. Det kan av og til virke som om vi kun bruker tiden til planlegging av seminarer, men det stemmer ikke. Noe av vår oppmerksomhet er også rettet utover grensene.

FOKO er som kjent en underavdeling av EPEA, og vi er den desidert største avdelingen med våre ca. 200 medlemmer av totalt 521 i hele EPEA. Det gjør at vi føler et spesielt ansvar utover landegrensene både med hensyn til å dele våre erfaringer og å støtte andre lands representanter noe økonomisk.

Så kan våre medlemmer lure på hva hver og en kan gjøre, og hva vi også kan få som medlem av et internasjonalt fellesskap? det er selvfølgelig et viktig poeng å utvikle solidaritet til naboland i seg selv. Konkret kan dette gjøres ved at vi bruker adresselistene aktivt til å danne et kontaktnett. Nordmenn er et reisende folk og med adresselistene i hånd er det store muligheter for spennende bekjentskaper rundt i Europa.

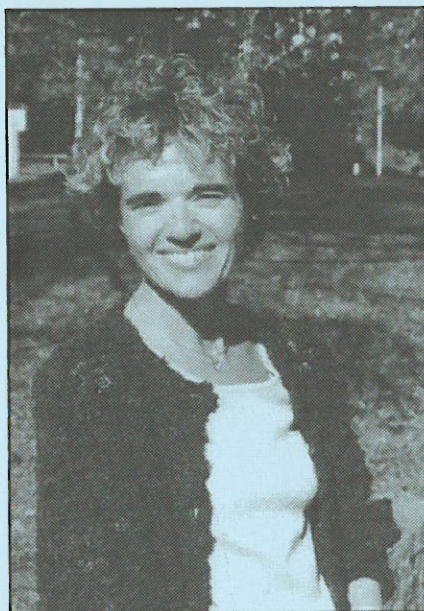
Flere har vært på studiebesøk til Nord-Irland, men det finnes også andre land vi kan besøke og hente inspirasjon fra. Det kan også være hyggelig for mange å bli invitert hit for å ta del i de forskjellige prosjektene vi arbeider med.

Jeg vil også nevne Internett. Flere legger igjen sin adresse og EPEA har egen Webside. Bruk disse mulighetene og knytt kontakter!! Representanter for hvert land blir i vår invitert til samling for å se om flere land kan danne lokale landsavdelinger. Norge vil der redegjøre for utviklingen av FOKO og si noe om hvordan vårt forum kom i stand.

Hvert land må selvfølgelig finne sin utforming og velge sin egenart, men vi har mye felles som vi kan dele med hverandre.

La solidaritetstanke og internasjonal utveksling bli større del av vår virkelighet denne våren, og la oss demme opp for selvgodhet og for stor grad av navletitting.

Ingunn

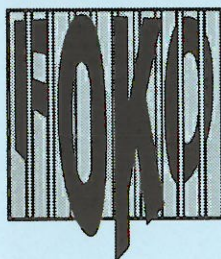

Innhold foko-nytt 1/2001

Lederens hjørne.....	2
Organisasjonsside.....	3
Budsjett-innst. S. nr.12.....	3
Eleven og de gode hjelperne v/Gudrun Halvorsen.....	4-5
Studietur til Latvia v/Gisle Grahl-Jacobsen.....	6-9
Regiondirektørens ansvar v/Regiondirektør Asbjørn Roald.....	10
Samarbeidsseminar mellom skole og fengsel. v/Hilde L. Frebergsvik.....	11
Grønland voksenopplæringscenters jubileumsfeiring v/rektor Ivar Ulvestad.....	12
Samarbeid om piper og glass i ramme v/Frøydis Holstad.....	13
Rundskriv G-117/2000.....	14-15
Må forskjellen være der? v/Jon Erik Rønning.....	16-17
Studietur til Polen/Tyskland v/ Maren Büchmann.....	18-19
Rekommendasjon nr R (89) 12.....	20

Styret i FOKO 2000/2001

Leder Ingunn E. Kleivan	Rud vgs, avd. Ila fengsel
Nestleder Frøydis Solstad	Berg fengsel
Sekretær Torfinn Langelid	Statens Utdanningskontor i Hordaland
Kasserer Jon Erik Rønning	Jessheim vgs, avd. Ullersmo fengsel
Inform.ansvarlig Leif Lyngstad	Klosterskogen vgs, avd. Skien fengsel
Vararepresentanter:	
1. Randi Binz	Grønland Voksenoppl.senter
2. Anne Marit Thorsrud	KIF - Oslo sentrum

Foko-nytt (9) 2/2000
Utgiver:

**Forum for
opplæring
innenfor
kriminalomsorgen**
Norsk underavdeling av EPEA

Ansvarlig:

Leif Lyngstad

KVS/Skien krets fengsel,
Boks 2720 Kjørbekk, 3702 Skien
E-mail: klostfeng@online.no
Telefon: 35 90 05 24, telefaks: 35 90 05 28

Igjen

har saksordfører Sigvald Oppebøen Hansen (DNA) klart å få med seg et flertall i KUF-komiteen for en ekstra mill. til fengselsundervisninga i 2001.

Foko har argumentert for at økningen burde ha vært på 3-4 mill. Vi synes likevel at både denne påplussinga og

kommen-tarene fra komiteflertallet

viser at politikerne er engasjert i vårt felt. Hermed en aldri så liten blomst til Oppebøen Hansen, igjen!

1.mai

er satt som frist for stipendsøknad. Tilbakemeldingene fra tidligere stipendiater tyder på at pengene har vært vel anvendt.

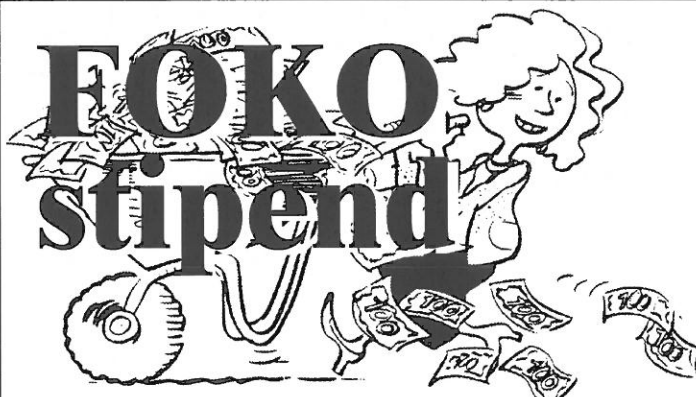
Legg opp studietur, sug inn nye inntrykk, lær av andres feil og glupe opplegg. Søk stipend nå!

Vi røper ikke

noe av programmet. Men vi kan love at det femte Fokoseminaret blir spennende og utfordrende! Sett av datoene allerede: 1.-3. November 2001

Vedlagt

finner dere innbetalingsblankett for Foko-medlemskap i 2001. I fjor var vi 204 betalende medlemmer, og vi håper at alle dere 217 som får tilsendt blankett i år iler til bank/post/ egen PC og betaler inn de nødvendige kr. 150.

Også for år 2001 deler styret i FOKO ut 2 stipend på opptil kr. 7.500,-. Du kan søke stipend ut fra følgende kriterier:

- Medlem av FOKO
- Stipendet må være i samsvar med vedtektene.
- Søknaden må inneholde følgende opplysninger;
 - Kort om bakgrunn for søknad om stipend.
 - Mål for arbeidet.
 - Tidsplan, omfang og gjennomføring.
 - Plan for publisering av erfaringene fra arbeidet.
 - Budsjett.

Søknad sendes styret i FOKO v/leder Ingunn E. Kleivan, Rud vgs, avd. Ila fengsel, Postboks 150, 1332 Østerås innen **1. mai 2001**.

Budsjett-innst. S. nr. 12 (2000-2001)

Innstilling fra kirke-, utdannings-og forskningskomiteen:

Kap 231 Tilskudd til videregående opplæring

Komiteen vil peike på at opplæring innanfor kriminalomsorga er eit viktig tiltak for rehabilitering av menneske som av ulike årsaker kjem ut på skråplanet. Komiteen er også kjent med at svært få av dei innsette har vidaregåande opplæring. Mange har ein mangelfull grunnskule og ein stor del av dei innsette har store lese- og skrivevanskar.

Komiteen har store forventningar til den forskningsbaserte evalueringa av fengselsundervisninga. Eit betre samarbeid og organisering mellom ulike instansar vil legge grunnlag for ein betre utnytting av ressursane.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, vil øke tilskuddet til fengselsundervisningen over post 61 med 1 mill. kroner.

Fleirtalet meiner at IKT som eit pedagogisk verkemiddel også må nyttast i fengselsundervisninga. Innføring av dette pedagogiske verktøyet har i seg eit sikkerhetsmessig aspekt og må finne si løysing.

"Eleven og de gode hjelperne"

Ansvarsgruppearbeid, en god metode i elevens egen rehabiliteringsprosess

Jeg har hatt lederansvar ved "Kif. skolen" i Steinkjer i 12 år. Skolen er en oppfølgingsklasse for fengselsundervisningen, administrativt knyttet opp mot Steinkjer videregående skole som en filial, og knyttet opp til kriminalomsorgen med driftsmidler og felles arbeid med tilsynsdømte. De siste fire årene har skolen utviklet seg gjennom prosjektarbeid. Ved systematisk bruk av friluftsliv, kunsthag og drama tror vi at vi styrker elevenes selvfølelse og opplevelse av mestring, og vi tror også at disse aktivitetene styrker læringsmiljøet på skolen generelt. I år 2000 har vi også hatt forskning på skolen om nettopp dette. Gjennom kompetanseheving av personalet har vi også utviklet oss. Til prosjektarbeider engasjerer vi nå forfattere, bildene kunstnere, fotograf, keramikere, skuespillere, musikere, fysioterapeut og studenter.

Ansvarsgruppearbeid som metode

Elevene ved vår skole har alle vært straffedømt og ofte er kriminaliteten knyttet til rusmiddelmissbruk. Skolegangen er en del av en rehabiliteringsprosess hvor vi er helt avhengige av samarbeid på tvers av etatsgrensene for å nå noen mål. Vi må arbeide helhetlig og langsiktig. Vi har lang erfaring på ansvarsgruppearbeid, og i de senere årene har vi utviklet en modell hvor vi gir eleven hovedansvaret for arbeidet i gruppene. I våre kretser har denne modellen vakt betydelig oppmerksomhet, og i år 2000 har jeg skrevet en rapport for Statens utdanningskontor i Hordaland som heter: "Eleven og de gode hjelperne" Ansvarsgrupper og tverretattlig samarbeid sett i lys av skolens ideologi, teori og praksis.

Rapporten er også en beskrivelse av skolevirksomheten, men i kap. 4 går jeg dypere inn i ansvarsgruppearbeid som metode hvor ideologien om brukermedvirkning er det sentrale. Videre har jeg i min oppgave, i kap 5 tolket intervjuer med tidligere elever og samarbeidspart-

nere og på denne måten funnet ut om dette arbeidet nytter og er virksomt. Sentrale spørsmål å finne svar på i oppgavens 4 og 5 kap er disse: Er skolens ansvarsgruppearbeid med på å styrke elevenes sosiale nettverk og sosiale ferdigheter og å bedre deres livskvalitet? Setter vi eleven i sentrum og i hvilken grad og på hvilken måte opplever eleven at han eier livet sitt, hverdagen sin og problemene sine? På hvilken måte er ansvarsgruppearbeidet virksomt?

Ansvarsgruppearbeidet slik det var

Det tverretattlige samarbeidet på skolen har utviklet seg gradvis. Kif. i Nord-Trøndelag hadde allerede tidlig på 1990 tallet en innarbeidet praksis med å danne ansvarsgrupper for noen av sine klienter. I løpet av mitt første år på skolen deltok jeg sammen med elevene på slike møter og fikk ide om hvordan dette burde organiseres og drives i regi av oss og eleven selv.

Andre etater hadde også erfaring på ansvarsgruppearbeid som metode. Særlig husker jeg at arbeidskontoret og trygdekantoret anvendte denne arbeidsformen på sine attføringsklienter. Gruppene gikk under benevnelsen "Basisgrupper". Som elev og attføringsklient startet man på skolen med basisteamet "i ryggen" og skolens leder ble innkalt til møtene som ble holdt i regi av trygdekantoret. Det var alltid en lege med i denne gruppen.

Jeg husker ofte at eleven gruet seg til disse møtene og kunne utebli av den grunn. Jeg husker også at i enkelte møter kom maktstrukturene tydelig fram; eleven kunne i møtet bli overrumplet med en ubehagelig sak, samtalene kunne være lineære og konfronterende, representantene for de ulike etatene kunne ta over styringen eller unnlåte å ta ansvar. Eleven kunne sitte som passiv deltager og bare ta i mot eller bli så provosert at han i opprør forlot møtet.

Det var etter slike møter jeg begynte å reflektere over enkelte fundamentale spørsmål som: Hvilket verdisyn ligger til grunn for denne arbeidsformen? Har medlemmene en felles verdiforankring i synet på mennesket? Jeg fikk tanker om klient-elev begrepet, om ansvarsbegrepet, om livskvalitet og om brukermedvirkning. Hva var målsettingen med denne arbeidsformen? Hva mente de ulike etater om samarbeid og i hvilken grad lot de seg forplikte overfor eleven. Hvor langt var vi villige til å gå med eleven i de ulike prosessene? Og sist, men ikke minst, hvordan opplevde eleven denne arbeidsformen, var han deltager, var han mottager, satt han i metaposisjon eller i sentrum, var han likeverdig i møte med 4-5 "øvrighetspersoner", følte han seg verdsatt eller følte han seg ydmyket ved å måtte dele sin livshistorie med alle de offentlig ansatte. Kunne han kalle deltagerne for sine "gode hjelpere"? Dette var noen av de mange problemstillingene som jeg tok med meg videre.

Gudrun og gjengen

Ansvarsgruppearbeidet slik det drives i dag

Vi har utviklet denne arbeidsformen over flere år, og nå er den så innarbeidet at både elever, ansatte og samarbeidende etater trolig vil etterspørre møtene om vi skulle unnlate å danne gruppe for en elev. "Ansvarsgruppa mi" blir konstituert allerede i prøveperioden. Det er et vilkår for å være elev ved skolen. Å være elev ved skolen innebærer altså å samle "mine hjelpere" til koordinering og informasjon, til ansvarsfordeling og medansvar i endringsprosessene. Dette er et spennende, krevende og givende arbeid. Ved å knytte de ulike etatene, i hovedsak fengselet, sosialetaten, arbeidskontoret og KIF, så forpliktende til oss, kan vi også regne disse som ressurser til skoledriften. Gruppesammensetningen kan være svært ulik fra elev til elev og fra tid til tid. Men møtehyppigheten er mer konstant. Ofte, hver 5-6 uke, kaller eleven inn til møte på skolen. Forut for innkallingen har eleven og skolens leder en samtale.

Med utgangspunkt i siste møtereferat og situasjonen nå, blir sakslista skrevet og sendt til de aktuelle deltagerne. Finstua blir møterom, vaflene blir stekt og lyset blir tent på kaffebordet. Eleven selv leder møtet og skriver senere referatet og slik har vi nådd langt i an-svarliggjøring av egen læring og eget liv.

- Ansvarsgruppearbeid er en fast innarbeidet arbeidsmåte ved skolen.
- Ansvarsgruppen blir konstituert på et så tidlig stadium som mulig.
- Ansvarsgruppemøtene er i elevens egen regi.
- Ansvarsgrupper er et koordinerende, informativt organ som bistår elevene i deres ulike livsprosjekter og endringsprosesser.
- Ansvarsgrupper er et forum for samarbeid der ulike etater tar forpliktende medansvar etter behov.
- Det innkalles alltid til møte hver 5-6 uke.

Fram mot en teoretisk forankring

Vi har ikke tidligere vært så opptatt av å finne noen teorier omkring denne måten å arbeide på, men i ei bok beregnet på helsepersonell av Solfrid Vatne, (1998) Pasienten først Om medvirkning i et omsorgsperspektiv, finner jeg begrepet: **Brukermed-virkning**. Selv om boka først og fremst er skrevet med tanke på hjelpere i behandlingssystemet, har den relevans for oss og vårt arbeid fordi også

våre elever er hjelpetrengende og tradisjonelt fratatt myndighet.

Brukermedvirkning er å styrke samhandlingen mellom "bruker og hjelper", og forsterke deltagelsen og innflytelsen over endringsprosessene i eget liv.

Medvirkning er en borgerrett, brukeren har best innsikt i livet sitt og har derfor rett å bestemme over det.

Det vil si å:

"eie livet sitt"

"eie hverdagen sin"

"eie sine problem"

Brukeren har rett til å:

bestemme om problemet

eksisterer

definere hva problemet gjelder

definere hva som skal gjøres med

problem

velge mellom ulike former for hjelp

opprette, vedlikeholde og avslutte

kontakten med hjelpeinstansen. (s.36)

Ideologien om brukermedvirkning har også sin forankring i menneskerettighetene.

Med bakgrunn i dette, ser vi at kanskje at det viktigste skole-elevene skal gjøre i ansvarsgruppa er å sette en standard på eget liv! Hva er det gode liv for meg? Eleven må definere sine egne problemområder og komme med forslag til løsninger. Vi andre må gi elevene kunnskap og informasjon omkring de ulike ordningene som vedrører deres liv og hverdag og hvilke valgmuligheter som finnes ut fra de eksisterende rammer. Sammen med dem må vi snakke om konsekvensene av de ulike valg som blir tatt. Med dette som basis må elevene selv ta beslutninger og valg. Vi må også være villige til å trekke oss ut hvis eleven skulle ønske det, eller bidra på nytt etter behov. Det er skolens sosiallærer som ivaretar ansvarsgruppearbeidet.

I arbeidet med elevene er det ofte de samme sakene som går igjen på sakslista:

1. Trivsel, tilhørighet, opplæringsbehov, progresjon og mål som elev ved skolen.
2. Økonomi, bolig, søknad om etablering.
3. Spesielle attføringstiltak, rehabiliteringspenger og yrkesmessig attføring.
4. Personundersøkelse, soning, tilsyn, frigang, kriminalitet, rus.
5. Opprettelse av relasjoner til familie og nye venner.
6. Helse og tannpleie.
7. Prosesser vedrørende rusavhold,

terapisamtaler, prøvetaking og behandling.

8. Fritiden.

9. Fokus på fremtiden, yrkesveiledning og orientering om utdanning og arbeidsliv, oppfølging videre.

I kap 5 i rapporten har jeg analyserer intervjuene med 8 gode hjelpere og 8 tidligere elever som har benyttet denne arbeidsformen over tid. I denne delen har jeg forsøkt å finne svar på følgende:

Har ansvarsgruppearbeidet vært virksomt og gitt resultater?

Har ansvarsgruppearbeidet styrket elevenes sosiale kompetanse og bedret deres livskvalitet?

Har eleven opplevd seg som hovedpersonen og hatt medbestemmelse?

I hvilken grad har vi klart å sette eleven i sentrum?

I hvilken grad råder maktstrukturene i gruppa?

Hvilke utfordringer har vi følt i møte med andre faggrupper?

Hva har vi lært?

Fra begge grupper har det kommet nyanseerte, men også entydige og sammenfallende ytringer om ansvarsgruppearbeid som metode. I denne artikkelen vil det føre alt for langt å fortelle om det. De som er interessert i å lese mer om dette, kan henvende seg til Statens Utdanningskontor i Hordaland for å få rapporten tilsendt, eller til undertegnede for å høre mer.

Men våre erfaringer sier at ansvarsgruppearbeidet på skolen har lyktes. Å arbeide slik virker opploftende, opplærende, oppdragende og selvutviklende for oss alle, både for de elevene det gjelder og for "de gode hjelpere". Etter å ha arbeidet meg gjennom intervjuene med elevene er det mye som er entydig og klart. Elevene opplever virkelig at de er hovedpersonene i møtene. De blir flinkere for hvert møte til å ta regien. Denne arbeidsformen er med på å plassere ansvaret for eget liv, egen hverdag og egne problem hos dem selv. Det gir gode mestringsopplevelser og økt selvrespekt. Samtidig sier alle at det til tider er helt nødvendig å få hjelp og støtte fra andre til å ordne opp og komme videre.

Guðmund Hernes skal ha sagt: "Når du har møtt veggen tilstrekkelige ganger, er det på tide å finne ei dør." Jeg tror at eleven og de gode hjelp-erne sammen kan finne dørene!

Guðrun Halvorsen

Filialscoleleder Steinkjer videregående skole avd. «TIF-skole»

STUDIETUR TIL LATVIA

etter invitasjon fra NORD-BALT PRISON PROJECT/ TWIN PRISON PROJECT
The prison school project in Jekabpils 25. – 30. AUGUST 2000

KORT HISTORIKK OM SAMARBEIDET NORGE – LATVIA

Norges fengselssamarbeid med Latvia koordineres av Kriminalomsorgen i Justisdepartementet og Europarådet, men finansieres i all hovedsak av Utenriksdepartementets samarbeidsprogram med sentral – og øst Europa.

Et av de viktigste målene med programmet er å bidra til å styrke den demokratiske styreform gjennom konkrete tiltak og prosjekter som fremmer rettstatens prinsipper og respekt for grunnleggende menneskerettigheter.

Norge har siden 1996 drevet fengselssamarbeid med Latvia.

Fengselssamarbeidet har bestått av fadderfengselsordninger, hovedsakelig i form av erfaringsutveksling, studieturer, innsamling av materiell og transport av materiell fra Norge.

Fire norske fengsler er knyttet til fadderordningen med fengsler i Latvia.

Ila landsfengsel – Valmiera fengsel

Trondheim kretsfengsel – Grivas fengsel

Oslo kretsfengsel – Sentralfengselet i Riga

Arendal kretsfengsel – Jekabpils fengsel

Et hovedsatsningsområde er å skaffe sysselsetting til innsatte i latviske fengsler, da ca. 80 % er uten beskjeftigelse. Kampen mot tuberkulose og forbedring av forholdene for de tuberkuløse er et annet viktig arbeidsfelt.

BAKGRUNN FOR TUREN

The prison school project in Jekapils, som Blakstad videregående skole og Arendal kretsfengsel har støttet, var nå kommet så langt, at prosjektledelsen ville markere dette med en offisiell åpning av de nye skoletilbudene. En slik offisiell åpning ville skape oppmerksomhet i Latvia rundt betydningen av skole i fengselet og dermed øke myndighetenes interesse for å starte og støtte denne virksomheten.

Prosjektet ved prosjektleder Johan M. Johnsen fant det da naturlig å invitere med seg hovedsamarbeidspartene til fengselet, henholdsvis verkstedsdriften i Drammen og Kristiansand, der det også var samlet inn materiell til Latvia prosjektet. I tillegg ønsket de å invitere med de respektive skoleavdelingene, siden prosjektet nettopp har en sterk skoleprofil. Ved dette initiativet ønsket prosjektledelsen å skape et engasjement og interesse for prosjektet fra sine samarbeidspartner. Et engasjement deltakerne kunne ta med tilbake til sine respektive arbeidsplasser, til informasjonsarbeid, til mulige lokale innsamlingsinitiativ og evt. senere

deltakelse i prosjektet ved behov. Distriktledelsen fikk også invitasjon. Arendal kretsfengsel satt derfor opp en buss til turen, og forvalter Frank Josefsen fikk ansvaret som reiseleder.

PROGRAM

Fredag 25.08

Kl. 01. Avreise Kristiansand

Kl. 03. Avreise Arendal

Kl. 04. Avreise Drammen

DELTAKERE

ARENDALE	KRISTIANSSAND	DRAMMEN
Birgit Haugen (s)	Øyvind Berglien (s)	Gisle Grahl-Jacobsen (s)
Bård Gulbrandsen (s)	Egil Espeland (f)	Lise Gunn Hernæs (s)
Oddvar Gundersen (f)	Eivind Heier (s)	Anita S. Olsen (s)
Sølvi Havre (f)	Kristian Høygilt (s)	
Sigmund Hertzberg (s)	Leif Guttormsen (f)	I LATVIA
Inge Hodne (s)	Grete Kavli (s)	Gordon Gabrielsen (f)
Alf Tore Johannessen (s)	Kjell Kristiansen (s)	Sølvi Gabrielsen
Frank Josefsen (f)	Arne Mosfjell (v)	Johan Johnsen (s)
Roy Lien (f)	Ole Myklebust (s)	Lise Johnsen
Ove Løyte (v)	Magne Sørensen (v)	
Ernst Jørg Nilsen (f)	Asbjørn Tønnesen (s)	SJÅFØR
Roald Olsen (s)		Sondov Svalastog
Torleif Syvertsen (s)	JOURNALIST	
Knut I. Sørensen (s)	Jan Erik Østli, Medieforum	(s)=skolen (f)=fengselsansatt

Informasjonsmateriell om Latvia og samarbeidsprosjektene ble utdelt i bussen.

Lørdag 26.08

Kl. 17 Ankomst Riga

Kl. 20 Offisiell middag i Riga

Oberst Valerij Gudes, var vert for middagen og deltok sammen med sin kone Vera. I tillegg deltok prosjekthjelpere Sergejs og Tatijana, samt sønnen Victor som tolk. Valerij Gudes takket for hjelp og samarbeid og brukte adresseboka si til å beskrive samarbeidshistorien.

Søndag 27.08

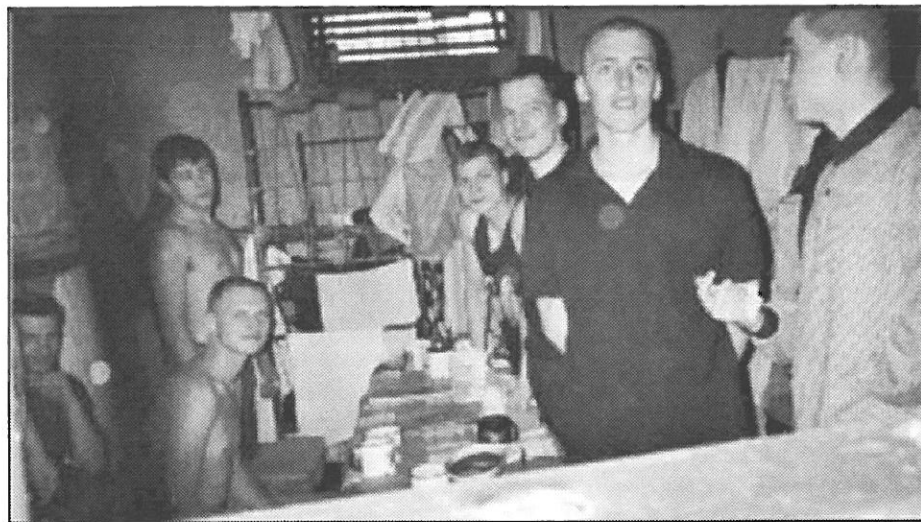
Kl. 10. Avreise for besøk i

Sentralfengselet i Riga.

Fengselet ble ferdigstilt i 1902, og feirer snart 100 års jubileum. Etter mange år med lite vedlikehold har nå myndighetene i Latvia bevilget 1,7 millioner dollar over 3 år til rehabilitering av fengselet. Også Oslo kretsfengsel bidrar med utstyr til opprustning av fengselet, dette dreier seg om sykehusutstyr, møbler, klær og hygieniske artikler. Ca 2000 sitter fengselet her, i hovedsak varetektsfanger. 270 av dem soner i fengselssykehuset under meget kummerlige forhold. Overfylte rom, mangel på sykehusutstyr, dårlig luft og mangel på dagslys gjør forholdene lite egnet til behandling. Dette er også virkeligheten for de øvrige innsatte. Et lite unntak er de ca 120 domsinnsatte, som har blitt holdt igjen i fengselet utfra at de har en håndverksbakgrunn og kan bidra positivt til driften av fengselet.

Rundturen i fengselet var en sterk opplevelse, ikke minst takket være inspektør Gordon Gabrielsen. Med hans lokal-kunnskap fikk vi også se de fløyene som ikke var renovert.

Natalia Bormane var fengselets guide

Imand på celle 517 i 5. korpus snakker gjennom luka på gebrokkent engelsk. Fangevokteren gir oss tillit og låser opp jerndøra. Opplåsningen gjelder bare den ytre celledøra- gitterporten står igjen og sperrer for nærmere kontakt. En bleik ungdom i begynnelsen av 20 årene viser oss stolt en utslitt engelsk ordbok - han har lært engelsk på cella. Hans drøm er en lærebok! Med mørke ringer under øynene og et alvorlig blikk forteller Imand at han har sittet der i 2 år uten dom, - uten rettigheter. Han peker bak seg på en av de 5 andre på cella. Romkameraten har vært der i fire år ... Uten dom forblir de på cella, uten tilbud, tilfeldighetene avgjør om de får gitt beskjed til familien. Jerndøra smeller provoserende hardt bak oss når vi går videre med en trist og hjelpesløs følelse.

Imand er ikke av de verst stilte. Vi er på vei mot en ny fløy. Vi kikker gjennom luka, men blir slått tilbake av kvalmen-de, inntengt luft, svett og røykfull. Vi skimter 25 -30 mannfolk i alle aldre som sitter eller subber rundt. De fleste er kledd i en ødelagt joggebukse, noen har tatt på seg en sliten skjorte, mens andre går rundt uten noe på overkroppen. Flere hopper ut av senga når vi kikker inn og stiller seg opp på to rader. Når vi ikke kommer inn oppløses raden, mens noen kikker mot døra og lurar på hva som skjer. Vi roper en hilsen inn, - kontakten er der og noen bilder blir tatt. De må bli, - når vi trekker oss tilbake for å få litt frisk luft.

Natalia Bormane, guiden vår, forteller at fengselet er inne i en renoveringsfase.

De ser behovene, og prøver med små midler å gjøre det beste ut av situasjonen. Før var det opp til 100 på de største cellene, nå er disse cellene delt og celledørrelsen varierer fra 2 - 40. Mye takket være Norges hjelp. Sentralfengselet har Oslo kretsfengsel som fadderfengsel, og sykehusutstyr fra Oslo og

Kristiansand kom godt med. Sykeblokka har en landsdekkende funksjon for hele Latvia. Her tar de hånd om småoperasjoner som blindtarmbetennelse eller ben-

brudd. 25 av de innsatte har AIDS, mens hovedproblemet er tuberkulose. For tiden er det 120 med tuberkulose i sykehusblokka, men det er enda flere tilfeller i fengselet. De ønsker seg større plass for å samle alle med tuberkulose, ca 200 i tallet, for å hindre videre spredning.

Vi rusler rundt nye hjørner og ser vinduer som nesten er murt igjen. Ett lag med murstein er spart for å gi litt lys og luft. En hånd stikker ut og vinker, en annen roper "help me"!

Latvias fengselsvesen har åpnet litt opp, de forteller ærlig at ressursmangelen er stor, at domsstolene ikke holder unna, at altfor mange sitter altfor lenge uten dom, uten rettigheter, uten sysselsetting, uten kontakt. De ønsker en endring og setter lit til blant annet norsk hjelp.

Klokken 14.00 er vi på veg mot lunsj, og besøk på markedet og i gamlebyen i Latvia, med oss bærer vi en opplevelse vi sent eller aldri vil glemme.

Mandag 28.08

Kl. 08.00 Avreise mot fengselet i Jekabpils

INNLEDNING

Fengselet ligger 120 km øst for Riga og har ca 800 innsatte, og 140 ansatte. Fengselet har en åpen og en lukket seksjon, fordelt på ulike blokker. I hver blokk er det 80 innsatte, med 2 - 6 i hver celle. Fengselet har også egen sykeavdeling, der det pr. dags dato var 42 med tuberkulose, som også her var den største helsemessige utfordringen. Siden 1994 er fengselet gradvis rehabilitert. Med god hjelp fra fadderfengselet i Arendal har forholdene for de innsatte og ansatte blitt betydelig bedre.

SELVE BESØKET

Vi blir møtt med et norsk og et latvisk flagg som betegnet festdagen for fengselet og for samarbeidsprosjektet "The prison school project in Jekabpils". Bak skimter vi fengselet, godt bevoktet av grønt uniformerte vakter, som det viser seg er ansatt av hæren.

Kl.11.00 leder fengselsdirektør Ivans Semjonovs oss inn på fengselsområdet. Vel innenfor murene ønsker han alle velkommen til den offisielle overleveringen av skolens to nye avdelinger; snekkerverkstedet og botreningsavdelingen, støttet av "The prison school project in Jekabpils". Først på programmet står en omvisning, med en enkel markering på skolen, deretter en offisiell middag i sentrum av Jekabpils.

Fra Latvisk side møtte følgende representanter:

Ivans Semjonovs, Direktør i Jekabpils fengsel

Vitold Zahars, Direktøren for Latvisk fengselsadministrasjon (Rang: General)
Valerij Gudz, Leder for sysselsettingsavdelingen i fengsels administrasjonen (Rang: Oberst)

Leonids Salcevs, ordføreren i Jekabpils

Aelita Berzind, rektor for skolen

Ennata Kivrina, fagforeningsleder for lærerne og medlem av skolestyret i Rezerne distrikt

Maris Mednis, faglig leder av sosial rehabilitering i fengselsadministrasjonen
Fotograf og journalist fra lokal avisa.

Fra norsk side møtte ambassaderåd Arne Synnes med følge, i tillegg til den norske delegasjonen.

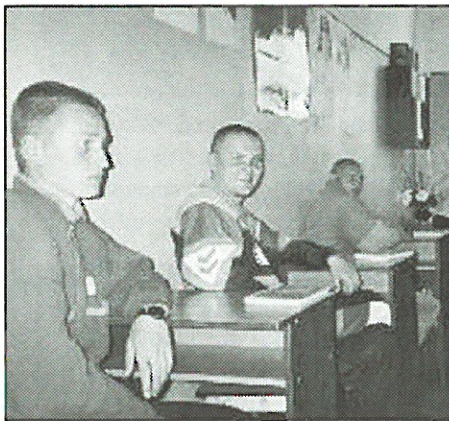
Det var første gang at lokalpressen var i fengselet. Hele besøket ble også behørlig dokumentert ved hjelp av et videoopptak fra fengselets side.

Direktør Ivans Semjonovs forteller innledningsvis om organiseringen av fengselet og hvilke opplæringstilbud de gir. Til spørsmål om besøk svarer han at innsatte kan motta 4 – 8 besøk pr. år. Han forteller at på skoleavdelingen blir det utdannet feiere, elektrikere og fyrbøtere, funksjoner fengselet har nytte av. Med støtte fra "The prison school project in Jekabpils" og Blakstad videregående skole var tilbudet nå utvidet til også å gjelde snekker utdanning og botrening. Snekkerverkstedet hadde vært i drift en periode og de hadde produsert bord, stoler, vinduer, dører og tavler til eget bruk. Når eget behov var dekket ville de prøve å få til mer utadrettet produksjon. Lærerne kom etter importmodellen fra Jekabpils Vakara vindusskole, en videregående skole i byen. Avslutningsvis gra-

tulerte han alle lærerne i forbindelse med 1. september som var kunnskapens dag i Latvia.

På omvisningen besøkte vi først en blokk, som viste celler med høy standard, noen av dem med TV på rommet. Fengselet hadde også en flott kjøkkenhage, med eget veksthus for tomater. Turen gikk deretter til skoleblokken. Kommende skoleelever stod oppstilt på to rekker utenfor bygningen, da vi kom.

Vi fikk se et godt utrustet snekkerverksted, et datarom med fire 486- maskiner. Vi gikk inn et teorirom der 6 av elevene var plassert med latviske grammatikkbøker på 7. klasses nivå. Elevene fortalte at de hadde dommer mellom 2 og 6 år. Da vi spurte en av elevene hva han ville gjøre når han ble løslatt om 1 år, svarte han etter litt betenkningstid: " få meg en familie!" Et svar til ettertanke... - tilhørighet og ansvar er to nøkkelbehov med tanke på rehabilitering, samtidig var det 30-40 % arbeidsledighet i Jekabpils, da flere større bedrifter hadde måttet legge ned de senere årene. Under omvisningen på skolen overrakte Johan Johnsen blomster til rektoren på skolen og til fengselsdirektøren i Jekabpils.

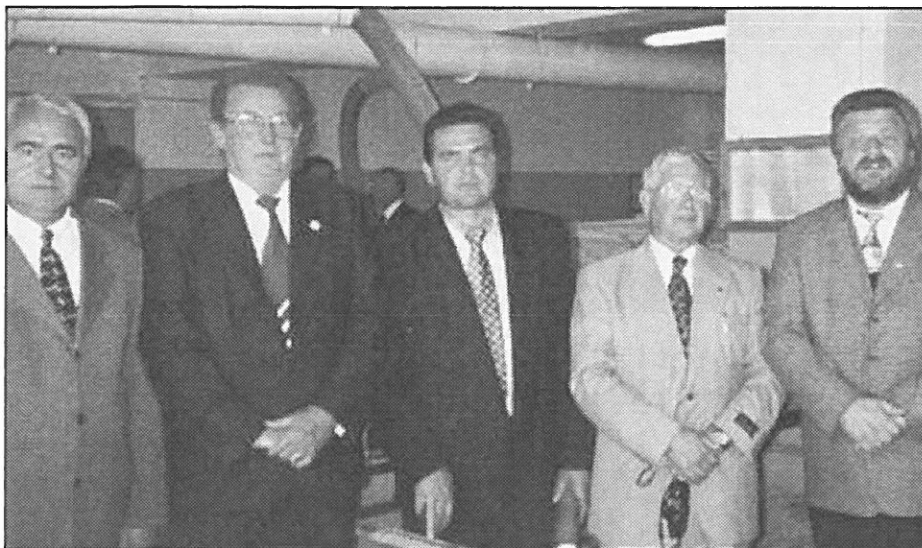
Fra skolen i Jekabpils

Fra åpningen til direktør Ivans Semjonovs

I en prat forteller Johan Johnsen at når prosjektet startet var det ikke undervisning på grunnskolenivå. Det eneste opplæringstilbudet som ble gitt var en etterlevning fra det sovjetiske systemet, der noen innsatte fikk opplæring i funksjoner fengselet hadde bruk for, uten at de fikk noen form for vitnemål. Etter at prosjektvirksomheten startet fikk Jekabpils Vakara vindusskole oppgaven med å gi innsatte opplæring på grunnskolen og den videregående skoles nivå. Det har dessverre vist seg vanskelig å samhandle med den eksisterende "yrkesopplæring" i fengselet, som var tiltenkt ansvaret for de nye yrkesrettede linjene. De elevene som får denne yrkesopplæringen mottar nå imidlertid også vitnemål. Kommunen har så langt støttet de nye tilbudene med lærerkrefter. Våren 2000 gikk de imidlertid ut med at de ikke lenger hadde ressurser til å drive videregående opplæring i fengselet. "The prison school project in Jekabpils" påtok seg derfor lønnsansvaret til to lærere på snekkerverkstedet. I tillegg vil prosjektet støtte med to nye teorilærere fra høsten 2000.

Johan Johnsen forteller om de ulike bidragsyterne. Lærerforbundet har etter søknad støttet prosjektet to ganger med henholdsvis kr. 120 000 og kr. 60 000, midler til internasjonalt arbeid, opprinnelig fra utenriksdepartementet. Dette hadde blant annet gjort etablering av botreningsavdelingen mulig, ved innkjøp av kjøkkeninnredning og hvitevarer. Samtidig har midlene blitt brukt til noe kursing av lærere og betjenter. Statens utdanningskontor i Hordaland har støttet med kr. 110 000, midler som Blakstad videregående skole hadde fått for å holde kurs for lærere og fengselsansatte etter modell fra det norske tjenestemannsrolle prosjektet. I tillegg dekker disse midlene lønn til 4 deltids lærere i fengselet. (Månedslønnen for en lærer lå på 12 – 1300 kr, før skatt ble trukket.) I tillegg hadde Justisdepartementet ved Asbjørn Langås støttet prosjektet med kr. 25 000,- de to siste årene. Utover dette har det vært samlet inn utstyr lokalt i Arendalsregionen. Blant annet et komplett snekkerverksted med ventilasjonsavtrekk, som stammet fra en nedlagt tømmerlinje ved Blakstad videregående skole. Av andre ting kan nevnes flere tonn papir, maling fra Jotun, klær, sko, PC'er, TV'er, blyanter, kalkulatorer. Det var også gitt noe sykehusutstyr fra Kristiansand, samt lysarmaturer med mer fra ombyggingen på Tinghuset i Drammen. I alt 29 turer hadde fengselslastebilen i Arendal kjørt til Latvia.

Sentrale personer under åpningen av prosjektet. Vitold Zahars, Gordon Gabrielsen, Ivans Semjonovs, Johan Johnsen og Leonids Salcevis.

På vei ut fra fengselet ble kjøkkenavdelingen vist.

Vi reiste deretter med buss til et lokale i sentrum av Jekabpils der festmiddagen skulle være. Etter at fengselsdirektøren hadde ønsket velkommen tok Johan Johnsen ordet på vegne av The prison school project in Jekabpils og fastslo at hovedmålet var nådd, fengselsskolen var i drift både på grunnskolens og den videregående skoles nivå. Fengselets opplæringstilbud hadde fortsatt, samtidig som nye tilbud hadde kommet til gjennom deltakelsen fra prosjektet. Videre i programmet takket de respektive representanter fra Latvia; direktøren i fengselsdepartementet, ordføreren og rektoren på skolen for godt samarbeid og god støtte, samtidig som de understreket den viktige oppgaven fengselet og den lokale skolen hadde i selve gjennomføringen av prosjektet. Ordføreren sa klart at de i nye tre år ville sikre opplæringen. (Gjaldt dette på videregående nivå også??)

Gutta holdt humøret oppe på de lange bussturene!

Fra norsk side takket både ambassaderåd Arne Synnes og fengselsinspektøren i

Arendal, Gordon Gabrielsen for stor innsats og godt samarbeid fra begge sider. Gordon Gabrielsen overrakte et norsk flagg til både rektoren for skolen og fengselsdirektøren.

Etter det offisielle programmet benyttet inspektør Asbjørn Tønnesen anledning til å si litt om inntrykkene fra fengselsbesøket og gav rektor og fengselsdirektøren hver sin vase. Sigmund Hertzberg gav verbale blomster til de lokale lærerne, med takk for stor innsats.

Tilbake i Riga kl. 18.00

Tirsdag 29. august

Avreise fra hotellet kl. 08.30

Ankomst Tallinn kl. 15.00

Det ble lagt opp til et 2 timers besøk i Tallinn, med besøk på markedet og i gamlebyen

Avreise fra Tallinn kl. 18.00

Onsdag 30. august

Ankomst Stockholm kl. 09.00

Ankomst Moss kl. 18.00

Ankomst Arendal kl. 21.00

AVSLUTNING

The prison school project in Jekabpils, Blakstad videregående skole og Arendal kretsfengsel med reiseleder Frank Johansen har all ære for en interessant tur, og verdig markering av den første måloppnåelsen til prosjektet.

Dette besøket berørte følelseslivet til alle, først og fremst den sterke opplevelsen i Sentralfengselet i Riga. Her ble mennesketragedier vist fram på en over

raskende åpen måte. Denne åpenheten og begynnelsen på rehabilitering av bygningsmassen gav tross alt håp om at situasjonen kunne endres på sikt. Samtidig viste det at det ikke er nok å endre fengselsvesenet, en like stor oppgave blir det å påvirke Latvia til å gjøre noe med rettsvesenet, og de umenneskelige lange varetektene. (Faktisk enda lengre enn i Norge!!)

Fengselet i Jekabpils viste en stor og positiv kontrast til Sentralfengselet, med grønne ute områder, og en høyere standard på bygningsmassen. Vi tolket dette positivt, med en følelse av at samarbeidet hadde betydd mye mht holdninger til innsatte og standarden i fengselet. Vi fikk se de lyse sidene av Jekabpils, og ikke de avdelingene der lite var gjort, om de fantes. Likevel er tallenes tale klar, med 80-90 elever, er det kun 10 % som har mulighet til en positiv soning i fengselet. Fortsatt medvirkning og oppfølging av fengselet betyr mye. Med stor arbeidsledighet og en dårlig økonomi, mottar ikke skolen eller fengselsdriften mye penger. Driftsmidler til eksempelvis skolebøker, trevarer finnes nesten ikke, stadig nye fanger trenger klær. Et viktig satsingsområde i Jekabpils må også være å skape et bedre samarbeid mellom de ulike yrkesopplæringstilbudene i fengselet.

Et annet aspekt, er fokus på hjelp til selvhjelp. Ikke minst i forhold til likeverd og gjensidig respekt, er det viktig å holde på innsatskomponenter fra latvisk side. Dette er mer et overordnet plan der det må planlegges hvordan de lokale myndigheter kan fortsette opplæringen når prosjektmidlene forsvinner. Her er det viktig med avtaler på høyest mulig plan.

Drammen 11.09.00

For referentgruppa i Drammen

Gisle Grahl-Jacobsen

Undervisningsinspektør Strømsø videregående skole, avd. Drammen fengsel

Regiondirektørenes ansvar for tilrettelegging og oppfølging av fengselsundervisningen

Fengselsundervisning defineres i dennes sammenheng som opplæringstilbud organisert av skoleverket i fengsel, oppfølgingsklasser og ved frigang.

Av regiondirektør Asbjørn Roald, Kriminalomsorgen Region Nord.

Ny organisatorisk struktur i kriminalomsorgen:

Fra og med 1. januar d.å. ble ny organisatorisk struktur gjort gjeldende for kriminalomsorgen. Seks regionadministrasjoner er etablert, og samtlige anstalter og fromsorgskontorer er direkte underlagt disse nye administrative enhetene. Regionadministrasjonene er delegert svært mye av den beslutningsmyndighet som tidligere var tillagt Kriminalomsorgsavdelingen i Justisdepartementet. Denne delegasjonen omfatter både forvaltningssaker og faglige oppgaver.

I det følgende vil jeg berøre noen av de problemstillinger og det ansvar regionadministrasjonene får hva angår forvaltningssamarbeidet med skoleverket.

Organisering av fengselsundervisningen – jfr. rapport og departementenes oppfølging av rapporten.

Arbeidsgruppen som i 1995 ble nedsatt for å vurdere ressursbruken og framtidig organisering av fengselsundervisningen, uttalte bl.a. følgende i sin innstilling:

"Ved en eventuell regionalisering foreslår arbeidsgruppen at den enkelte region blir mest mulig selvforsynt hva angår tilgjengelige fullbyrdingsalternativer (lukkede og åpne anstalter og frigangshjem/hybelhus samt flere fromsorgsenheter) og opplæringstilbud. Gruppen regner ellers med at også andre forhold enn regioninndelingen kan være avgjørende for plassering av enkelte innsatte, og vil foreslå at det også blir tatt høyde for dette ved fordeling av opplæringstilbudene.

Arbeidsgruppen mener videre at den mulige regiondirektøren bør få hovedansvaret for koordinering av innsatsen fra de enkelte fylkeskommunene."

Regionene er nå en realitet og regiondirektørene utnevnt, og i et møte i 10 Foko-nytt 1/2001

Justisdepartementet den 13.12.00 ble forvaltningssamarbeidet mellom kriminalomsorgens regional nivå og skoleverket diskutert. Jeg slutter meg fullt ut til de anbefalinger som kom ut av dette møtet.

I møtet den 13.12.00 ble det slått fast at regiondirektørene må ta et betydelig ansvar for koordinering av fengselsundervisningen i sine respektive regioner. Sentrale tema i dette samarbeidet vil være budsjettprosess, ressurstildeling og drøfting av skoleverkets planer, samt samordning med andre etaters tilbud.

Samspillarenaer.

Den sentrale koordineringsgruppen for opplæring innenfor kriminalomsorgen bør videreføres, og regiondirektørene bør en gang årlig møte i denne gruppen bl.a. for å sikre at utviklingen av opplæringstilbud i regionene blir likeverdige.

Regiondirektørene bør en gang årlig sørge for å arrangere regional møter der spørsmål om ressursfordeling og planlagte aktiviteter blir diskutert. Representanter fra fylkeskommunene, statens utdanningskontor, anstalter og fromsorgskontor bør inviteres til disse møtene. Statens utdanningskontor i Hordaland, som på vegne av KUF disponerer og fordeles ressursene til fengselsundervisningen, bør også delta i disse regionale møtene.

Regiondirektørene bør ellers etter behov initiere regionale konferanser der aktuelle problemstillinger knyttet til opplæringstiltak kan diskuteres. Aktuelle deltakere her kan være Aetat, helse- og sosialetat – både på fylkeskommunalt og kommunalt nivå. Også i slike regionale konferanser vil det være hensiktsmessig med representasjon fra Statens utdanningskontor i Hordaland.

I tillegg til møter og konferanser som regiondirektørene initierer, bør vi også sørge for å være representerte i de fylkesvise Forum for fengselsundervisning som er etablert.

Behov for tilrettelegging og oppfølging knyttet til opplæringstiltak.

Opplæringstiltak i skoleverkets regi har vært, er og vil fortsatt bli en av hjørnesteinene i arbeidet med å gi innsatte som ønsker det, muligheten til å kunne fungere og konkurrere om skole- og arbeidsplasser i et samfunn der kravet om kompetanse er stadig økende. I tillegg følger det ansvar skoleverket og kriminalomsorgen har for å sikre at straffedømte med rettigheter knyttet til lovverket får det opplæringstilbud de har krav på.

Dette er oppgaver og ansvar skolen og kriminalomsorgen i fellesskap har håndtert også før regionene ble en realitet, men tas likevel med her fordi det innenfor regionene bl.a. vil kunne åpnes for bedre sammenheng og samordning av opplæringstiltakene. Økt delegasjon av ansvar og beslutningsmyndighet til regionleddet, og samme administrative tilknytning for anstalter og kriminalomsorg i frihet, er forhold som utvilsomt vil kunne bidra til at ressursene til opplæringstiltak kan gi økt uttelling.

Oppsummering.

Jeg ser for meg et fortsatt forvaltningssamarbeid med skolemyndighetene der skolen bidrar med sin ekspertise knyttet til omfang og innhold i opplæringstilbudene, og regionene sørger for at forholdene legges til rette for at disse tilbudene kan gjennomføres på en hensiktsmessig måte. M.a.o. i samme gode tradisjon som vi kjenner fra tidligere.

Likeverdige tilbud i de forskjellige regionene, tiltak som kan lette overgangen mellom regionene for å fullføre utdanningsløp, frigang til utdanning, tilrettelegging for opplæringstiltak som bl.a. utløser sikkerhetsmessige vurderinger (for eksempel IKT), og initiativ til møter og konferanser om opplæringstiltak, vil bl.a. være oppgaver vi regiondirektører

må sørge for å ivareta til beste for forvaltningssamarbeidet med skolemyndighetene.

I tillegg ser jeg for meg at vi i årene framover vil bli møtt med stadig økende krav om tiltak knyttet til opprustning av skolelokaler. Som påvist i rapporten om fengselsundervisningen, er det registrert relativt store mangler ved skolelokalene i en rekke anstalter. Dette angår ikke minst lærernes arbeidsmiljø og muligheter for å gjennomføre et hensiktsmessig opplæringstilbud. Utbedring av forholdene vil kreve betydelig ressursinnsats – både i form av planlegging og penger. Jeg ber derfor om forståelse for at det kan ta noe tid før forholdene blir tilfredsstillende over alt – samtidig som jeg forsikrer lærerne om at vi vil gjøre det som står i vår makt for å korte ned tiden.

Det første driftsåret vil preges av etablering og innkjøring, så forvent ikke under av regionadministrasjonene i denne første tiden.

Forvaltningssamarbeidet er imidlertid prioritert oppgave også i etableringsåret, og vi regiondirektører vil bli målt på i hvilken grad vi forvalter vår rolle som initiativtakere i den sammenheng. Dette tar vi selv sagt på alvor, og vil bl.a. sørge for at oppgaver knyttet til oppfølging av fengselsundervisningen blir prioritert.

Jeg vil ellers avslutningsvis oppfordre skolefolk og andre interesserte til å bli kjent med "sin regionadministrasjon". Kom gjerne på besøk når det måtte passe!

Samarbeidsseminar mellom skole og fengsel

Tema: Progresjonssoning

Hilde L. Frebergsvik
Teie videregående skole

I uke 49 reiste undervisningspersonale, fengselsansatte og sosialkuratorer fra Sem fengsel og Berg fengsel på et samarbeidskurs om progresjonssoning. Skolen og Berg fengsel har fra tidligere år svært god erfaring med å reise på slike turer/kurs sammen, og vi var i år så heldige at også Sem fengsel prioriterte å sende tre tjenestemenn på kurset. Turen i år gikk til Danmark, med besøk i Statsfengselet Kragsskovshede.

"Uke 49-turene" har alltid to hovedmål: Å jobbe sammen (tverrfaglig) med et tema som er aktuelt både for skolen og fengselet, og å skape sosiale relasjoner som kan bedre det daglige samarbeidet i fengselshverdagen. Temaet i år var progresjonssoning. Morgendagens samfunn vil gi nye og andre soningsalternativer. Regionene skal i utgangspunktet være selvforsynt med fengselstjenester, og i den anledning reiser det seg mange spørsmål. Hvilke utfordringer og muligheter står vi ovenfor? Hvilke konsekvenser kan det ha for vår virksomhet? Finnes det påvirkningsmuligheter? Vårt ønske var å starte denne diskusjonen og å gå inn på ulike problemstillinger knyttet til progresjonssoning.

I Statsfengselet Kragsskovshede møtte vi en engasjert og inspirerende Jesper Moe (rektor ved skolen). Kragsskovshede er et åpent fengsel med skole og arbeidsdrift i fengselet, og med innsatte som går på frigang til skole eller arbeid ute. Skolen var mye lik vår drift (undervisning og selvstudie), mens arbeidsdriften var opptatt av å nå produksjonsmål.

Utdanningssystemet i Danmark er annerledes enn vårt, de prioriterer ikke 16-19 åringer (rettighetslever) på samme måte som vi gjør i Norge. Dette medfører at de innsatte har større muligheter til å komme inn på ordinære skoler. For elevene på Kragsskovshede betyr dette mange utdanningsmuligheter i for eksempel Fredrikshavn.

Ved Kragsskovshede lager de innsatte maten sin selv. Det å få matbudsjettet til å strekke til og å tilberede maten selv er også et skritt på veien mot frihet. Kunne dette være en mulighet for åpne, norske fengsel?

Vi hadde satt av tid til gruppearbeid på båten hjem dagen etter. Stikkordene vi jobbet ut fra var: soningsplanarbeid, ansvarsgrupper, påvirkningsarbeid og progresjonssoning. Vi utvekslet erfaringer om hvordan vi kan bli bedre på det vi allerede gjør, og hvilke utfordringer vi har i forbindelse med regionaliseringen. Det ble også tenkt høyt om hvordan de forskjellige profesjonene kan bidra til at soningen og veien ut av fengselet blir preget av kvalitet i alle ledd. Noen av punktene som ble trukket frem var samarbeid innenfor regionen (anstalter i mellom), utslusning, soningsplanarbeid og nettverksarbeid. Vi ser at samarbeid mellom profesjoner må være til stede for å kunne tenke kvalitet i forbindelse med progresjonssoning.

Lærerne ved Teie videregående skole har jobbet med temaet "utbrenthet" dette skoleåret. Vi avsluttet turen med å snakke om hva vi kan gjøre for å hindre utbrenthet, og hvordan vi kan oppmuntre hverandre i hverdagen. *"Det viktigste er ikke hvordan du har det, men hvordan du tar det"*.

Grønland voksenopplæringssenters jubileumsfeiring – innspel og utfall om pedagogikken innan kriminalomsorgen i Oslo

Del 1

Av rektor Ivar Ulvestad

8. desember i fjor markerte Grønland voksenopplæringssenter sine fylte 25 år som sjølvstendig opplæringsinstitusjon.

Grønland voksenopplæringssenter blei tidleg i 2000 pålagt av driftstyret å skipe eit seminar der ein skulle sleppe til ulike aktørar og meningsberarar for å prøve å gå opp grenser innan feltet vårt, mellom anna for å markere dei profesjonelle rammene for verksemda. Frå ulike hald har vi også stadig blitt påmint om å lage ein fest for dei næraste (og kjæraste?) i tilknytning til 25-årslaget. Kva var då meir naturleg enn å gjere feiringa av jubileet til ein kombinasjon av meiningveksling om skolens utvikling og pedagogiske liv og ein meir uhemma festleg utskeiing seinare same dag.

Her skal det mest handle om seminaret, eller "symposiet" som det i følgje vår lett akademiske tilknytning vart kalla. Følgjande program vart

Dessverre melde Lars Pedersen og Svein Johnsen fråfall, og sjølv om seksjonsleiar Ragnhild Lund steppa inn for Skoleadministrasjonens mann og sjølv om programmet i alle fall blei tett nok, sakna ein litt av det perspektivet som ein teoretisk analyse av Ny Start kunne gitt.

La meg seie det med ein gong: Det er ikkje eg som burde "melde" om dette symposiet, til det står eg for nær, både som arrangør og ansvarleg for samanhengen. Derfor er det heller freistande å ta utgangspunkt i dei synspunkta som kom fram og heller legge fram det eg sit att med av problemstillingar og utfordringar.

Torfinn Langelids foredrag var som ein vil forstå av historisk natur, men

den kronologiske framstillinga var moderert og heller ikkje det viktigaste. Heilskapen og dei konkluderande problemstillingane dreier seg om fleire perspektiv enn det dei artige historiske dokumentasjonane legg opp til. For oss som har høyrte Langelids innspel om desse tilhøva tidlegare, blir det meir og meir klart kva han vil ha sagt: Den pedagogiske grunntanken, påverkningsviljen og lysta til å oppdra og lære opp, heng saman med det store samfunnets avsky mot den kriminelles måte å leve på. Slik var det og slik er det enno, sjølv om metodene og haldningane til den einskilde ulukkelege er annleis i dag enn i opplysningstidas Norge. For ikkje å snakke om korleis det var i tidlegare tider – med utbreidd korporleg straff. Dette er i seg sjølv ikkje noko nytt, for dei som kjenner sin Foucault. Langelid brukar så meisterleg dei norske eksempla. I dette tilfellet – ved å vise til 150 års historie – snakka han om Oslo fengsel. Ved ei mengde sitat, innsikt i så vel bruksarkitektur som driftssosiologi og kjennskap til kriminologi, kriminalpolitikk og pedagogisk historie, får han fram korleis pedagogikken har kome inn i Oslo fengsel og blitt der som ein del av verksemda. Torfinn Langelid meiner sjølv sagt ikkje at Oslo fengsel er ein pedagogisk anstalt. Men han får gjennom si elegante framlegging sagt noko om korleis importmodellen kan og bør verke i systemet, om korleis humane pedagogiske arbeidsformer og skulens beste sider tener det godes sak: At ein kan ha to tankar i hovudet. Den eine er eit kritisk, kanskje negativt syn på straffe-systemets samfunnsrolle. Det andre er den dialektiske førestelling om at motstanden kan byggast innifrå (i fengselet og i mennesket) mot alt det nedbrytande, sosialt smittsame og øydeleggende (i fengselet og i mennesket).

Torfinn Langelid kjem tilbake med eit liknande foredrag seinhausten 2001, på Oslo fengsel i tilknytning til anstaltens 150-års jubileumsfeiring. Gå dit!

PROGRAM

25

- 08.30 Kaffe og noe å bite i
- 09.00 Et tilbakeblikk på Botsfengselspedagogikken.
Ved historiker og rådgiver ved Statens utdanningskontor i Hordaland, Torfinn Langelid.
- 10.15 Collage
Grønland voksenopplæringssenter i dag – og i morgen
Fem korte innspill fra lærere og ledere ved skolen
- 11.30 Hvorfor praktisk-estetiske fag i fengselsundervisningen?
Ytring ved høyskolelektor, fengselslærer og tidligere rektor ved Glemmen videregående skole, Magne Aarum.
- 12.00 Lunsj
- 13.00 Filosofiske verksteder i fengsel?
Ved forfatteren og filosofen Nina Karin Monsen
- 14.15 Om den pedagogisk-psykologiske forståelsen bak NY START-prosjektet. Spesialpsykolog Lars Pedersen, arbeidsrådgiver i Aetat
- 15.15 Paneldiskusjon ledet av driftsstyreleder i Grønland voksenopplæringssenter, kontorsjef i KIF-Oslo Nord, Reidar Espedal – med deltakerne:

Avdelingsleder ved KRUS Inger Marie Fridhov
Inspektør for innholdssaker i Oslo krets fengsel Frøydis Holstad
Ped. veileder Svein Johnsen i Skoleadministrasjonen i Oslo
Direktør på Bastøy landsfengsel Erik Såheim
Lærer på Grønland voksenopplæringssenter Erling Torkildsen

sent
ut:

I økta etter Torfinn Langelid fekk vi ein såkalla collage med innlegg og ytringar frå tilsette i Grønland voksenopplæringscenter.

Rektor Ivar Ulvestad gjekk igjennom organisasjonsoppbygginga og tilbodsstrukturen ved skolen, og hevda der at han var stolt av kva personalet hadde bygd opp gjennom åra. Det er snakk om eit variert tilbod på åtte avdelingar, og også fleire prosjekter som på lengre sikt vil støtta opp under ei utviding av den faglege breidden.

Undervisningsinspektør Odd Andersen fortalde om alt arbeidet som hadde vore gjort gjennom åra for å få til eit bra opplæringsstilbod i samarbeid mellom skole og drift i Oslo fengsel. Han kunne konkludere med at det både i dag og tidlegare er stor vilje til å få desse læringsarenaene på beina, men også såkalla skjær i sjøen. Han tok også fram gode og overtydande argument frå styringsdokument som tilskundar organiseringa av slikt samarbeid.

Avdelingsleiar Laila Sand frå Grønland voksenopplæringscenter avdeling på Tyriliseret la fram sine erfaringar med utdanningsstillingar derfrå. Ho er fagleg ansvarleg og leiar for dette programmet. Utdanningsstillingane er eit nytt opplæringskonsept som har vore i gang som forsøk sidan 1996. I dag er dette eit ettertrakta tilbod, fast etablert i rehabiliteringsarbeidet i Tyriliseret.

Utdanningsstillingane er knytt opp til ein arbeidsplass og skal stette trangen etter ein meningsfull arbeidspraksis som legg til rette for eigenutvikling og kunnskapsutvikling gjennom bevisstgjerung og aktiv deltaking i læreprosessar.

I tillegg til arbeidspraksis med rettleiing, er programmet bygd opp av felles refleksjonssamlingar med yrkespedagogisk innhald basert på erfaringslæring og heilskapstenking. Kombinasjonen arbeidstrening/utdanning og skiftet mellom teori og praksis er dei viktigaste pedagogiske prinsippa i denne eittårige utdanninga.

Meir om symposiet i neste nummer av FOKO-nytt.

SAMARBEID OM PIPER OG GLASS I RAMME!

Av fengselsinspektør Frøydis Holstad

I fjor ble Grønland Voksenopplæringscenter tildelt prosjektmidler til grunnkurs i Formgivningsfaget. Som et resultat av dette begynte Anne Strande som et friskt innslag, tusenkunstner å undervise i faget i samarbeid med ansatte på verkstedet. Ansatte og innsatte har deltatt i hennes undervisning og jobbet side ved side om mange spennende oppgaver.

I anledning Botsfengselets 150 år i år har det kommet til et ganske unikt samarbeidsprosjekt. Botsfengselets sentralhall ble i fjor pusset opp og er blitt virkelig flott. Noe av grunntanken vår å få fram det gamle ærverdige med bl.a. alt det flotte smijernet og den fine kuppelen. En slik «vandrehall» bør også utsmykkes, men midler til dette var det ikke.

Men langt nede i kjelleren fantes noen gamle orgelpiper fra Fengselskirken og et gammelt blyglassmaleri. Orgelpipene har blitt dekorativ kunst høyt oppunder taket. GVO måtte inn på banen da vi trengte noe hjelp. Kunstmed Trond Nilsen og de andre ansatte og innsatte på smia har virkelig laget et stykke kunstverk for ettertiden.

Når det gjelder blyglassmaleriet, så var min ide å lage to til for å sette inn i de eksisterende nisjer ute i hallen. Men, hvordan få utrettet noe slikt? Tanken var jo at dette skulle lages på huset og ikke settes bort til «fremmede». Vel, som så ofte før var skole/arbeidsdrift redningen. Her er mange kreative «stå på mennesker» som tør å gå løs på nye oppgaver. Anne Strande var villig til å hjelpe til hvis hun fikk kurs i å lage blyglassvinduer. Etter kurs og sikkert mye prøving og feiling ble det mange ivrige ansatte og innsatte som nå jobber med bly og glass. Det prøves med farver, tegnes, måles, skjæres, tas kopier fra bilder og alle får brukt sine kreative evner. Da det gamle glassmaleriet var meget slitt i fargene bestemte vi å gjenskape dette, og i tillegg lage et helt nytt med selvvalgt motiv. Rammeverkene lages på Hobbyverkstedet.

Selv synes jeg dette er et kjempegodt eksempel på hvordan vi bør og kan samarbeide for å få til resultater som blir langt bedre enn om hver og en sitter og tutler for seg selv. Så for de av dere som ønsker å ta en titt så er dere hjertelig velkommen på besøk når løvet springer og vi skriver mai.

Vårens jubileumsprogramsarrangementer som følger inviteres dere til, men husk legitimasjon fra egen anstalt. Alle kåserier foregår her på Botsfengselet. Høstens program trykkes i FOKO- nytt nr. 3.

06. mars kl.19.00

1. arkivar Byantikvaren Truls Aslaksby
«Isolasjon som samfunnsbeskyttelse».

20. mars kl.13.00

Prof. i medisinsk historie Øivind Larsen, Institutt for almen og samfunnsmedisin, Universitetet Oslo
«Helse i fengsler for 150 år siden».

04. mai kl.16.00 - 01.00

Lukket fest på Asylet for ALLE ansatte på Oslo fengsel, familie, venner og gjester.

09. mai kl. 17.00

Omvisning på Krudttaarnet Akershus festning v/ Ian Petter Brodahl og Kjell Stengaard

23. mai kl. 13.00

Dir. Ulf Grønvold Norsk Arkitekturmuseum
«Fengselet - arkitekturen - byen».

31. mai kl. 17.00

Omvisning på Krudttaarnet, Akershus festning v/ Ian Petter Brodahl og Kjell Stengaard

06. juni kl. 17.00

Omvisning på Krudttaarnet Akershus festning v/ Ian Petter Brodahl og Kjell Stengaard

14. juni kl.17.00

Omvisning på Krudttaarnet Akershus festning v/ Ian Petter Brodahl og Kjell Stengaard

Rundskriv G-117/2000

Ny etatsstruktur i kriminalomsorgen fra 01.01.2001

Fra 01.01.2001 iverksetter Justisdepartementet en ny etatsstruktur i kriminalomsorgen med 6 regioner.

Kriminalomsorgen får en organisasjonsstruktur med tre nivåer:

- Sentralt nivå, bestående av Justisdepartementet og Fengselsstyret.

Sentralt nivå skal være etatsleder for kriminalomsorgen og ivareta følgende funksjoner:

- Utforme policy, hovedmål, resultatmål, regelverk og retningslinjer for alle fagområder og støttefunksjoner innenfor etaten.

- Utarbeide forslag til St.prp. nr 1 og fordele bevilgede midler til regionene, Kriminalomsorgens utdanningssenter og Kriminalomsorgens IT-tjeneste med resultatkrav og prioriteringer.

- Ha et overordnet tilsyn med den totale virksomhet.

- Behandle klagesaker i avgjørelser fattet på regionalt nivå.

- Regionalt nivå med seks regioner.

Regionene følger fylkesgrensene og består av de fengslene og friomsorgskontorene som ligger innenfor regionens grenser.

Regionene er inndelt på følgende måte:

Region Øst: Omfatter fylkene Oslo og Østfold og med regionadministrasjonen i Oslo.

Ledes av regiondirektor Ellinor Houm.

Region Nordøst: Omfatter fylkene Akershus, Hedmark og Oppland og med regionadministrasjonen i Lillestrøm. Ledes av regiondirektor Bjørn Krogsrud.

Region Sør: Omfatter fylkene Buskerud, Vestfold og Telemark og med regionadministrasjonen i Tønsberg. Ledes av regiondirektor Eystein H. Eriksen.

Region Sørvest: Omfatter fylkene Aust-Agder, Vest-Agder og Rogaland og med regionadministrasjonen i Sandnes. Ledes av regiondirektor Gudmund Idsø.

Region Vest: Omfatter fylkene Hordaland, Sogn og Fjordane og More og Romsdal og med regionadministrasjonen i Bergen. Ledes av regiondirektor Per S. Våge.

Region Nord: Omfatter fylkene Sør-Trøndelag, Nord-Trøndelag, Nordland, Troms og Finnmark og med regionadministrasjonen i Trondheim. Ledes av regiondirektor Asbjørn Roald.

Regionalt nivå skal ivareta følgende funksjoner:

- Utforme regionale mål, resultatmål og retningslinjer for alle fagområder og støttefunksjoner innenfor regionen iht til sentrale føringer.

- Fordele midler til lokale enheter sammen med klare prioriteringer og resultatkrav.

- Sørgе for at regionen gjennomfører straffefullbyrding etter de regler, krav og forutsetninger som er satt.

- Sørgе for at regionens ressurser nyttes mest mulig effektivt.

- Behandle klagesaker i avgjørelser fattet på lokalt nivå.

- Føre tilsyn med lokale enheter.

- Lokalt nivå, bestående av dagens fengsler og fylkesenheter i friomsorgen.

Det er på dette nivået gjennomføringen av det som er kriminalomsorgens hovedoppgave, straffegjennomføring, skal skje i form av samfunnstjeneste/samfunnsstraff, fengselsstraff, tilsyn og personundersøkelser iht gjeldende regler, samt varetekt og sikring.

I forslaget til ny Straffegjennomføringslov som ligger til behandling i Stortinget (Ot.prp. nr 5 (2000-2001) Om lov om gjennomføring av straff mv) er det foreslått å legge en betydelig del av førsteinstansavgjørelsene til dette nivået. I påvente av lovbehandlingen, vil Fengselsstyret delegere ut avgjørelsesmyndighet etter Fengselsloven.

Fengslene har i dag betegnelser som krets fengsel, hjelpe fengsel, lands fengsel og arbeid koloni. Fra 01.01.2001 vil alle få betegnelsen fengsel.

Vedlagt følger en adresseliste for de nye regionadministrasjonene med en oversikt over de ulike regionene og tilhørende enheter.

Med hilsen
Erik Lund-Isaksen e.f.
ekspedisjonssjef

Torgeir Heimli
underdirektør

Vedlegg:

Oversikt over kriminalomsorgsregionene med fengsler, friomsorgskontorer og hybelhus i den enkelte region

(For adresser til det enkelte fengsel, friomsorgskontor og hybelhus vises det til rundskriv G - 42/2000)

Kriminalomsorgen Region Øst:

Fylkene Oslo og Østfold
Urtegaten 9, Oslo.
Postboks 9006 Grønland,
0133 Oslo
Tlf. 23 30 49 50 Faks 23 30 49 99

Oslo:

Bredtveit fengsel og sikringsanstalt
Oslo fengsel
Kriminalomsorg i frihet i Oslo Nord
Kriminalomsorg i frihet i Oslo Sentrum
Kriminalomsorg i frihet i Oslo Øst
Sandaker hybelhus, Oslo

Østfold:

Eidsberg fengsel
Fredrikstad fengsel
Moss fengsel
Sarpsborg fengsel
Trøgstad fengsel
Kriminalomsorg i frihet i Østfold,
Fredrikstad (underkontor i Moss)

Kriminalomsorgen Region Nordøst:

Fylkene Akershus, Hedmark og
Oppland
Skedsmogaten 5, Lillestrøm
Postboks 151, 2001 Lillestrøm
Tel. 64 84 71 50 Faks. 64 84 71 99

Akershus:

Ila fengsel & sikringsanstalt
Ullersmo fengsel
Kriminalomsorg i frihet i Akershus,
Lillestrøm (underkontorer i Ski og
Sandvika)

Hedmark:

Hamar fengsel
Ilseng fengsel
Kongsvinger fengsel
Kriminalomsorg i frihet i Hedmark,
Hamar (underkontor i Kongsvinger)

Oppland:

Gjøvik fengsel
Vestre Slidre fengsel

Kriminalomsorg i frihet i Oppland,
Gjøvik (underkontor i Lillehammer)

Kriminalomsorgen Region Sør:

Fylkene Buskerud, Vestfold og
Telemark
Kjelleveien 21, Tønsberg
Postboks 2166,
3103 Tønsberg
Tel. 33 30 73 70 Faks. 33 30 73 99

Buskerud:

Drammen fengsel
Hassel fengsel
Ringerike fengsel
Kriminalomsorg i frihet i Buskerud,
Drammen (underkontor i Ringerike)
Drammen hybelhus

Vestfold:

Bastøy fengsel
Berg fengsel
Hof fengsel
Horten fengsel
Larvik fengsel
Sandefjord fengsel
Sem fengsel
Kriminalomsorg i frihet i Vestfold,
Tønsberg (underkontorer i Horten og
Sandefjord)

Telemark:

Kragerø fengsel
Skien fengsel
Kriminalomsorg i frihet i Telemark,
Skien (underkontorer i Kragerø og
Notodden)

Kriminalomsorgen Region Sørvest:

Fylkene Rogaland, Vest-Agder og
Aust-Agder
Gjesdalveien 34, Sandnes
4306 Sandnes
Tel. 51 97 39 00 Faks. 51 97 39 01

Rogaland:

Haugesund fengsel
Sandeid fengsel
Stavanger fengsel
Åna fengsel
Kriminalomsorg i frihet i Rogaland,
Stavanger (underkontorer i Haugesund
og Sandnes)
Auklend hybelhus, Stavanger

Vest-Agder:

Kristiansand fengsel
Kriminalomsorg i frihet i Vest-Agder,
Kristiansand (underkontor i Mandal)

Aust-Agder:

Arendal fengsel
Kriminalomsorg i frihet i Aust-Agder,
Arendal (underkontor i Grimstad)

Kriminalomsorgen Region Vest:

Fylkene Hordaland, Sogn og Fjordane
og Møre- og Romsdal
Solheimsgate 13, Bergen
Postboks 2444 Solheimsviken,
5824 Bergen
Tel. 55 38 72 00 Faks. 55 38 72 50

Hordaland:

Bergen fengsel
Kriminalomsorg i frihet i Hordaland,
Bergen (underkontorer i Odda og Stord)

Sogn og Fjordane:

Vik fengsel
Kriminalomsorg i frihet i Sogn og
Fjordane, Florø (underkontor i Sogn)

Møre – og Romsdal:

Molde fengsel
Ålesund fengsel
Kriminalomsorg i frihet i Møre og
Romsdal, Molde (underkontorer i
Kristiansund N og Ålesund)

Kriminalomsorgen Region Nord:

Fylkene Sør-Trøndelag, Nord-
Trøndelag, Nordland, Troms og
Finmark
Søndregate 12, Trondheim
Postboks 2651 Sentrum,
7415 Trondheim
Tel. 73 56 16 10 Faks. 73 56 16 30

Sør-Trøndelag:

Trondheim fengsel
Kriminalomsorg i frihet i Sør-
Trøndelag, Trondheim

Nord-Trøndelag:

Verdal fengsel
Kriminalomsorg i frihet i Nord-
Trøndelag, Steinkjer (underkontor i
Namsos)

Nordland:

Bodø fengsel
Mosjøen fengsel
Kriminalomsorg i frihet i Nordland,
Bodø (underkontorer i Mo i Rana,
Svolvær og Narvik)
Bodø hybelhus

Troms:

Tromsø fengsel
Kriminalomsorg i frihet i Troms,
Tromsø (underkontor i Harstad)

Finnmark:

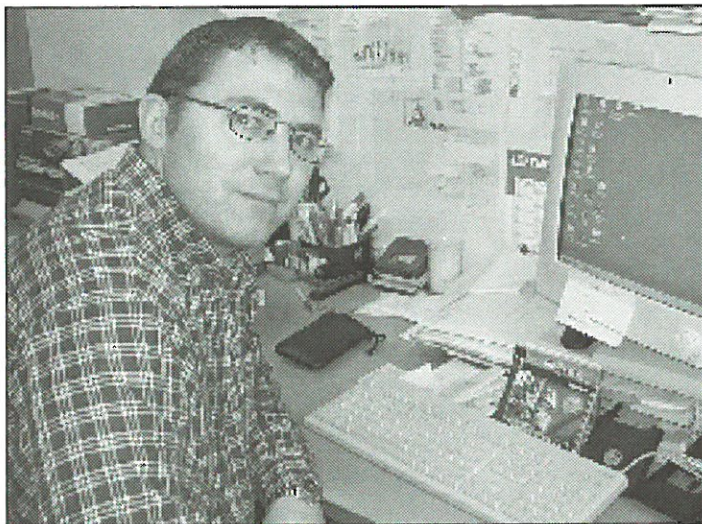
Vadsø fengsel
Kriminalomsorg i frihet i Finnmark,
Hammerfest (underkontorer i Kirkenes
og Karasjok)

Må forskjellen være der?

En sammenlignende studie om bruk av IT i små/åpne - og store lukkede fengsel.

Utdrag av hovedfagsoppgave spes.ped.

Av Jon Erik Rønning, rådgiver Jessheim vgs, avd. Ullersmo fengsel.

Jeg har i denne undersøkelsen valgt å se på bruken av IT i fengselsundervisningen ved å sammenligne store lukkede anstalter og små / åpne fengsler. Undersøkelsen ble samlet inn i 1998 og samtlige skoleavdelinger i landet fikk tilbud om å delta. Jeg fikk inn svar fra følgende skoleavdelinger:

Små / åpne fengsler

Arendal kretsfengsel
Bastøy landsfengsel
Berg kretsfengsel
Bodø kretsfengsel
Drammen kretsfengsel
Gjøvik kretsfengsel
Hamar kretsfengsel
Kongsvinger kretsfengsel
Molde kretsfengsel
Vadsø kretsfengsel
Ålesund kretsfengsel

Store lukkede fengsler

Bergen landsfengsel
Bredtveit landsfengsel
Ila landsfengsel
Oslo kretsfengsel
Ringerike kretsfengsel
Skien kretsfengsel
Trondheim kretsfengsel
Ullersmo landsfengsel
Åna kretsfengsel

Resultatet viste at skoleavdelingene i små/åpne fengsler er bedre til å bruke og integrere IT i undervisningen enn sine kollegaer i store lukkede fengsler. Et naturlig spørsmål blir da; må det være slik? Før jeg begynner å diskutere det, skal jeg se nærmere deltagerne og på en del resultater.

Deltagerne

Av de 95 respondentene var det 28 (29 %) kvinner og 67 (71%) menn. Gjennomsnittsalderen for fengselslærere er 47 år, men hele 78,9% er over 40 år. 54 av lærerne som deltar i undersøkelsen har sin fulle post i fengslet, de resterende 41 lærere underviser 10,5 timer per uke i fengslet, eller tett ved halv stilling i fengslet. Hele 65% av fengselslærerne har enten lærerskole eller cand.mag. grad fra universitet og høyskoler, bare 16,8% har hovedfag av et eller annet slag. Ca. halvparten av lærerne inne i fengslene har spesialpedagogisk utdanning. Bare 26,3% har 20 vekttall spesialpedagogikk, ingen har hovedfag spes.ped. Enda verre er situasjonen hvis man ser på fengselslærere som

har IT-utdanning, bare 18,9% har enten 10 eller 20 vekttall. Heldigvis er det litt bedre stilt hvis man spør respondentene om IT-utdanning som ikke gir undervisningskompetanse eller IT-kurs. Likevel er det nesten 30% som aldri har deltatt på datakurs. Når det gjelder spørsmålet om eget ståsted er det nesten 90% som svarer "ja" på spørsmålet om de selv er IT-brukere. De fleste som svarer på om hvordan og hvor mye de bruker IT, sier at det er mest tekstbehandling, regneark og Internett. Mange bruker datamaskinen i forberedelser til undervisning og de fleste av de bruker den 2-3 ganger per uke. Når det gjelder spørsmål om interessen for IT generelt og i læremiddelsammenheng er de fleste middels interessert eller interessert. Gledelig er det også at mer enn hver tiende lærer er meget interessert i IT både generelt og i læremiddelsammenheng. Det er svært mange IT-brukere her i landet. Dette gjelder også for lærer, hele 87,4 % regner seg som IT-bruker i undersøkelsen. Men bare 26,3 % mener de behersker IT slik at det kan brukes på en god måte, hele 37,9 % føler at de er nesten helt blanke på dette feltet. De fleste lærere føler de har behov for mer opplæring, ikke minst innenfor "bruk av bestemte programmer", "metodikk" og "bli kjent med IT-utstyr". På dette spørsmålet er det små forskjeller mellom små / åpne og store lukkede fengsler.

Bruk av IT

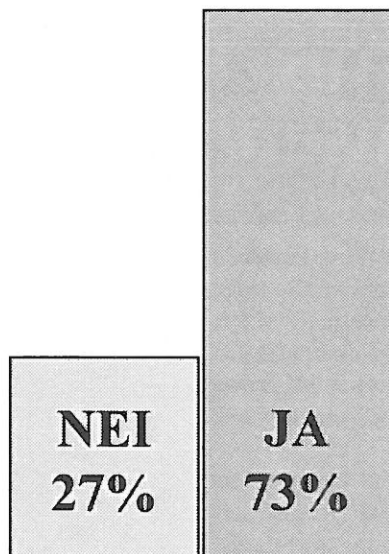
Respondenten fikk mulighet for å krysse av for i hvilke undervisningssammenhenger de brukte IT og hvor ofte per uke. For å få mer oversikt setter vi også opp en prosentvis fordeling mellom små / åpne og store lukkede fengsler:

Undervisnings-sammenheng:	Prosentvis fordeling per uke	
	Små/åpne fengsler	Store lukkede fengsler
IT-opplæring	55 %	45 %
Avveksling	61 %	39 %
Kommunikasjons-middel	85 %	15 %
Belønning	82 %	18 %
Spesialpedagogikk	30 %	70 %
Andre	55 %	45 %

Her ser vi at det er små forskjeller mellom små / åpne og store lukkede fengsler når det gjelder "IT-opplæring", "Avveksling" og "Andre". Men når det gjelder de andre undervisningssammenhenger er det signifikante forskjeller. Ikke minst gjelder dette bruken av IT som kommunikasjonsmiddel. Denne forskjellen har nok mye av sitt utspring i de sikkerhetsmessige forskjeller som finnes mellom små / åpne og store lukkede fengsler. Den signifikante forskjellen innenfor spesialpedagogikk skyldes nok i stor grad at det er lettere å organisere et godt spesialpedagogisk opplegg som strekker seg over en viss tid, da man har elevene over lengre tid i store fengsler.

På spørsmålet om IT kunne vært brukt mer i undervisningen svarer hele 73% ja (se diagrammet). I de små / åpne var det 66% mens i de store lukkede var det hele 79 % prosent som mener at IT kunne vært brukt mer. Dette viser at lærerene i store lukkede

fengsler føler at de ikke har frihet nok til å bruke IT så mye de ønsker, dette gjelder også for små/åpne fengsler, men dog i mindre grad. Disse resultatene underbygger det som inspektør/daglig leder også framhevet i sine svar. Ut fra disse svarene kan det se ut som om at det er vanskeligere å bruke IT i store lukkede fengsler enn i små/ åpne fengsler.

Kunne IT vært brukt mer i undervisningen?

Utover sikkerhetsrutiner og programtilgang kan det også være andre grunner til at IT ikke brukes så mye som ønskelig, eksempler på slike grunner kan være; ressurser og plassmangel. Mange av respondentene var inne på nettopp dette da de ble spurt om hvordan de kunne bruke IT mer i undervisningen og hvorfor ikke IT kan brukes mer i undervisningen. Her er noen eksempler:

Hvordan kunne IT brukes mer i undervisningen:

- Internett
- Faglig programmer, særlig språk
- Spesialpedagogiske programmer
- Flere datamaskiner og datatimer
- Flere praktiske programmer
- Variasjon

Hvorfor kan ikke IT brukes mer i undervisningen:

- Må ikke overdrive
- Må ikke brukes kunstig
- Stjeler ressurser fra andre ting
- Maskinene tar for stor plass og avgir for mye støy
- Restriksjoner fra fengslene
- Elevene spiller for mye

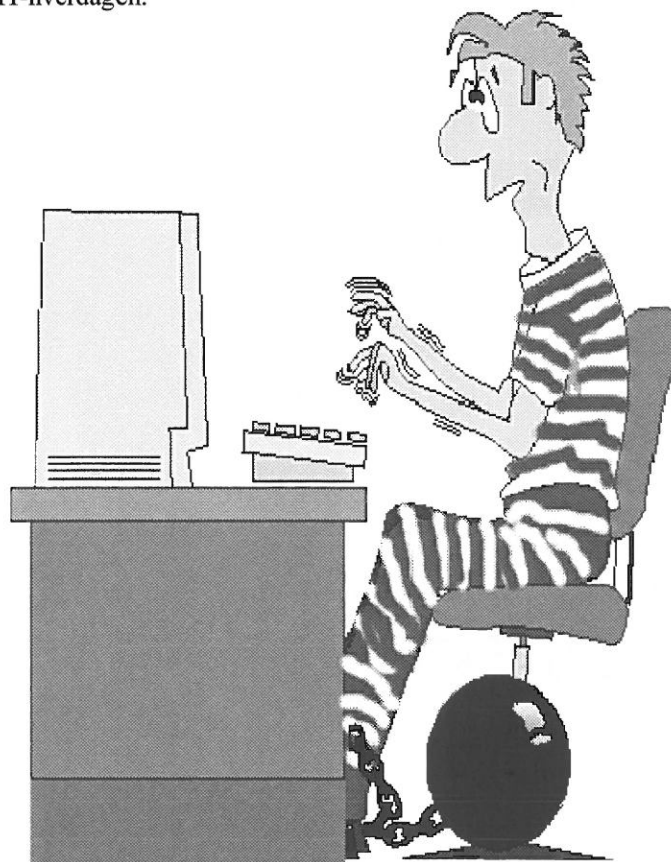
På spørsmålet om IT kunne vært brukt mer i undervisningen svarer hele 73% ja (se diagrammet). I de små / åpne var det 66% mens i de store lukkede var det hele 79% prosent som mener at IT kunne vært brukt mer. Dette viser at lærerne i store lukkede fengsler føler at de ikke har frihet nok til å bruke IT så mye de ønsker, dette gjelder også for små / åpne fengsler, men dog i mindre grad. De fleste mente at man kunne bruke IT mer innenfor fagene, men de mangler programmer som de synes er tilpasset sitt fag. 13 respondenter nevnte mangel på Internett som en begrensning for bruken av IT, også innenfor spesialpedagogikk mente mange at det var mer å hente ved hjelp av IT, ikke minst gjennom en del spesialpedagogiske programmer som er på markedet.

Nesten 3 av 4 fengselslærere integrerer IT i liten grad eller ikke i det hele tatt. Bare 6% integrerer IT i svært stor grad. I de store

lukkede fengslene er det nesten 80% som integrerer IT i liten grad eller ikke i det hele tatt. Dette er et uforholdsmessig høyt tall, særlig med tanke på at det er her det er vanskeligst å gjennomføre ekskursjoner, utforsøk og bedriftsbesøk.

Mange lærere påpeker at de bruker tekstbehandling i norsk-undervisning og engelsk undervisning til prosessorientert undervisning. Dessuten kan tekstbehandling også benyttes i alle de andre fagene til for eksempel rapportskriving og innleveringer. Ca. halvparten av alle lærne mener at fengslet legger hindringer i veien for IT-undervisning. Samtidig ser vi også at det er signifikante forskjeller på små / åpne og store lukkede fengsler. Hele 62,5 % i de store lukkede fengslene mener at fengslet legger hindringer i veien, det tilsvarende tallet for små / åpne fengsler er 32,4 %. De hindringer som oftest blir nevnt er Internett tilkobling og begrenset bruk av IT på cella.

Lærerne ønsker mer IT-opplæring, samt at det også muligens sier noe om at rent pedagogisk kunne den enkelte lærer ha gjort et bedre arbeid dersom kjennskapen til IT hadde vært større. Når det gjelder påstanden om at IT krever mer forarbeid enn tradisjonelle opplegg er det forholdsvis stor forskjell på små / åpne og store lukkede fengsler. Små / åpne fengsler hadde et gjennomsnitt på 2,14, modus på "1" og "2", og median på 2,04. Det er ikke tvil om at lærerne innenfor fengselsundervisningen mener at de har dårlig oversikt over programvaremarkedet, samtidig er det helt tydelig at respondenten ser på IT som hjelpemiddel med stor pedagogisk nytte, gjennomsnittet er hele 4,29, median 4,57 og hele 53,7% av respondentene krysset av for verdien 5, "helt uenig", som dermed ble modusverdien. Det var heller ingen tvil om fengselslærerne er uenig i påstanden om at "IT egner seg bedre i vanlig skole enn i fengselsundervisningen". Dette er den påstanden som skårer høyest, gjennomsnittet er 4,38, mens median er hele 4,72. Hele 64,2% krysset her av for verdien 5, "helt uenig", det høyeste enkeltskåre blant alle påstandene. Dette kan jo tyde på at lærerne har ambisjoner og holdninger som gjør at fremtidens fanger kan se lyst på IT-hverdagen.

Tur til Polen/Auschwitz - Tyskland/Sachsenhausen/Ravensbrück

7.-14.5.00 for Oppfølgingsklassen ved Teie Videregående skole:

Etter lang forberedelse dro vi sammen med tre klasser VK2 fra Kragerø videregående skole til Polen og Tyskland. Aktive Fredsreiser i Risør hadde utarbeidet et konsept for reisen som la hovedvekt på forståelsen av problematikken omkring konsentrasjonsleirene og hva ensrettet ideologier kan føre til. Vi reiste 330 mil med buss, bodde på hoteller med varierende standard og spiste mye potetstappe med saus og kjøtt. I Krakow hadde vi en hel dag uten fast program og kunne oppleve en by som hadde blitt spart for krigens ødeleggelser rent fysisk. Men når 4 av de største konsentrasjonsleirene ligger bare en halv time unna, så har det også hatt betydning for livet i Krakow. Vi dro gjennom en

del av Europa som har vært kasteball mellom stormaktene gjennom alle tider. Vi ble konfrontert med spørsmål om hva stater er og hvor fort et landområdet kan skifte nasjonalitet og folk kan bli drevet på flukt eller må finne seg nye fedreland.

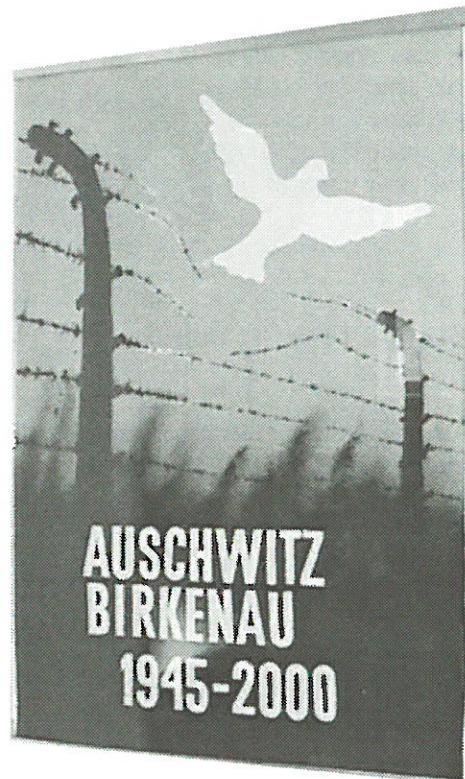
Omvisningen i Auschwitz og Birkenau kan vanskelig beskrives og gjengis. Selv om man har lest mye om jødeforfølgelse og utrydding av "uønskete elementer", så blir det å stå foran helt konkrete bevis som for eksempel en haug med menneskehår, briller, proteser og sirlig og nøyaktig merkete koffertene en uhyre sterk opplevelse. Den grundigheten og nidskjære planleggingen som gjennomsyret hele systemet lot oss ane hvilken makt som ligger bak. Alle gjorde bare sin plikt og i forhold til sine oppdrag.

Å gå gjennom Birkenau er mer enn å se Spielbergs film "Schindlers liste". En film som absolutt formidler noe av det som skjedde, men virkeligheten er sterkere. Ingen som har vært der kan si at dette var ikke mulig. Men spørsmålet blir da også hvordan kan vi, den enkelte av oss, forhindre at slikt kan skje igjen. Dette er ikke bare interessante museer som anskueliggjør historien, men besøket innebærer også en forpliktelse for den enkelte om aldri la noe sånt skje igjen. Holdningene våre til alt som er annerledes og ukjent er av ganske avgjørende betydning.

Berlin er kanskje Europas mest spennende hovedstad for tiden. Vitner fra den kalde krigens dager finnes fremdeles og samtidig er det en enorm satsing på å skape en ny metropol for et gjenforent og forhåpentligvis annerledes Tyskland.

Sachsenhausen og kvinneleiren Ravensbrück ligger ikke langt fra Berlin, begge i nær tilknytning til idylliske landsbyer.

Beboerne der skjønnte angivelig ikke hva som foregikk i leirene.

Ansvarsfraskrivelse og hukommelsestap var nokså utbredt i etterkrigstidens Tyskland. Vi så en plakett for et teaterstykke med den betegnende tittelen: "Det var ikke meg, Det var Hitler som gjorde det".

Hva får man ut av en sannen tur utover det jeg har skissert ovenpå? Jo, det er mye sosialt i å reise så langt, ha sterke opplevelser sammen og også har tid til å pleie vennskap og yte omsorg. Samværet med såkalt normal ungdom gir også mange muligheter til å kunne se sin egen atferd i et annet lys.

Turen må forberedes grundig, man kan ikke bare sette seg på bussen og vente på å bli underholdt. Det ligger et hav med stoff og temaer som kan brukes til forberedelsen og bearbeidningen av turen. Krig/fredproblematikken, den enkeltes ansvar for "historien", etikk og ikke minst historie og geografiforståelse. Mange fag kan trekkes inn og forskjellige innfallsvinkler kan brukes. For elevene er det ikke bare en heisatur, men en opplevelse som vil følge dem hele livet. Det går bare ikke an å forholde seg likegyldig til en sannen tur.

Tønsberg i juni 2000

Maren Büchmann, Oppfølgingsklassen
Teie videregående skole

STUDIETUR POLEN/TYSKLAND

07. – 14. MAI 2000

Forventningene til turen var blandet, i hvert fall for oss som skulle reise sammen fra Teie Videregående skole. Vi var veldig forskjellige, og dermed også forskjellige forventninger for hva vi hadde i vente de 8 dagene turen varte. Noen tenkte mest på forholdet til medpassasjerene. Da de andre elevene var mye yngre enn oss, kunne det oppstå problemer. Og hva med oss, ville vi være venner hele turen. Vi skulle tross alt bo ganske tett, og det var nytt for oss alle. Andre var mer opptatt av det som turen dreide seg om, nemlig fangeleirene. Hvordan ville vi reagere? Var det mye fælt å se?

Det å grue seg for hvordan de andre elevene ville være, var en bekymring vi ikke burde hatt. De andre elevene oppførte seg helt eksemplarisk. De overholdt alle reglene, og det var aldri noe tull med dem. Ganske fascinerende, da de var 18-19 år, og ikke ble passet så veldig mye på. De hadde frihet til å gjøre nesten hva de ville, for lærerne var slik lærere skal være. Vise elevene tillit, og behandle dem som voksne. Vi så det gang på gang at dette er den riktige måten. Reiselederen oppførte seg annerledes ovenfor elevene, og også til dels oss andre. Hun pratet for mye over høyttaleranlegget, slik at det var forstyrrende. Dette ble forandret på, da en av lærerne sa ifra til henne på en pen måte. Så det var egentlig et veldig lite problem.

Noen lurer på hvordan vi orket å sitte så lenge i bussen. Av de 8 dagene var det kun 2 som vi kjørte langt. Men bussjåfø-

ren var flink til å ta pauser, slik at vi fikk tatt en røyk, og vært på toalettet. Det var toalett i bussen, men som kjent så brukes det kun i nøden.

Film ble det vist, for de som var interessert i det. Hadde du lyst til å lese, høre på musikk, eller sitte å se ut av vinduet, var valget ditt. Eller kanskje sove litt?

Standarden på hotellene var det stor forskjell på. Vi bodde på 3 hoteller på turen. 2 i Polen, og 1 i Tyskland. Hotellet i Krakow var så som så, men det var rent. Hotel Piast hadde store fine rom, og et flott bad. Hotellet i Biesenthal lå ved et vann, og det var et flott parkanlegg rundt. Et helt greit hotell.

Maten i Polen hadde en fremmed smak og lukt. De brukte et bestemt krydder på nesten alt. Frokosten var som alle andre steder, brød og rundstykker med forskjellig pålegg. Noen syntes maten var grei nok, og andre likte den ikke. Men vi sultet ikke. Vannet fra springen kunne vi ikke drikke. Det måtte kjøpes på flasker, for det var så mye klor i det.

Vi var veldig heldige med været. Hadde fint vær hele tiden, solen skinte og det var over 25 grader i skyggen. Det regnet litt det dagen vi var i Krakow og handlet. Så det lure på hva en skulle ha på seg, var ikke vanskelig. T-skjorte var nok. Noen dager kunne det nesten bli for varmt til det vi skulle gjøre, for vi gikk ganske lenge hver dag.

Det er ikke noe ferie. Hvis noen ønsker å sove lenge og slappe av, er ikke en slik tur noe for dem.. Det er tidlig opp

om morgenen. Kl. 0600 og 0630 var vanlig tid å stå opp. For programmet var tett, og det var mange nye inntrykk hver dag. Så hvis man ønsker å være med på en slik tur, burde man passe på hvem en reiser sammen med. For hvis en kanskje er dårlig til beins, eller har andre handikap som gjør at man ikke orker så mye, eller at en ikke orker så høyt tempo. Burde man undersøke mer, slik at en kommer sammen med folk med ditt eget tempo. Det er ikke noe hyggelig å føle seg utenfor, og det går fint an å unngå.

Aktive Fredsreiser hadde lagt opp turen veldig fint. De har holdt på med slike reiser siden 80-tallet, og begynner å få god erfaring. Men en kan selvfølgelig være uheldig med både sjåfør og reiseleder. Det har en aldri noen garanti for. På turen vår var vi heldige med begge to.

Jeg kan anbefale denne type studietur til alle skoler, og også til andre som er interessert. Det er en erfaring jeg ikke ville vært foruten. En ting er å lese om konsentrasjonsleirene, en annen ting er å være der å se det med egne øyne. Vi hadde også med et tidsvitne. Han hadde sittet i Frankrike som studentfange. Hvis jeg får anledning til det, så ville jeg ha reist på denne studieturen en gang til. Det er sikkert mye jeg ikke har fått med meg.

Elev ved Oppfølgingsklassen
Teie videregående skole

Rekommendasjon nr. R (89) 12 fra ministerkomiteen til medlemsstatene om opplæring i fengslene

(Vedtatt av ministerkomiteen den 13. oktober 1989 på det 429. møte av stedfortredende ministre)

Ministerkomiteen, under henvisning til
Artikkel 15. b i Europarådets statutt,

I det den tar i betraktning at retten til opplæring er
fundamental;

I det den tar i betraktning betydningen av opplæring
i den enkeltes og samfunnets utvikling;

I det den innser spesielt at en stor andel av fanger
har hatt meget liten erfaring med vellykket
opplæring, og derfor nå har mange behov for
opplæring;

I det den tar i betraktning at opplæring i fengsel
hjelper til å gjøre fengslene mer humane og for-
bedre forholdene ved innesperring;

I det den tar i betraktning at utdanning i fengsel er
en viktig måte å lette fangens tilbakevending til
samfunnet på;

I det den erkjenner at i den praktiske anvendelse av
visse rettigheter eller tiltak, i samsvar med de
følgende rekommandasjoner, kan det være beret-
tignet med forskjeller mellom dømte fanger og
fanger i varetekt;

I det den tar hensyn til Rekommandasjon
Nr R (87) 3 om Europeiske fengselsregler
Rekommandasjon Nr R (81) 17 om voksenopp-
læringspolitikk, Anbefaler den medlemsstatenes
regjeringer å iverksette tiltak som erkjenner
følgende:

1. Alle fanger skal ha tilgang til opplæring, som
er forutsatt å bestå av klasseromsemner, yrkes-
opplæring, kreative og kulturelle aktiviteter,
fysisk fostring og sport, sosial opplæring og
muligheter for å bruke bibliotek;
2. Opplæring for fanger bør være lik opplæringen
som tilbys lignende aldersgrupper utenfor
fengslet, og tilbudet av læremuligheter for
fanger bør være så vidt som mulig;
3. Opplæring i fengsel skal sikte mot å utvikle
hele personen, idet man har i minnet hans eller
hennes sosiale, økonomiske og kulturelle
omgivelser;
4. Alle som er involvert i å administrere fengsels-
systemet og i driften av fengsler bør tilrette-

legge og støtte opplæring så mye som mulig;

5. Opplæring bør ikke ha lavere status enn arbeid
i fengselssystemet og fanger bør ikke tape
økonomisk eller på annen måte på å delta i
opplæring;
6. Alle anstrengelser bør gjøres for å oppmuntre
fanger til å delta aktivt i alle aspekter av
opplæringen;
7. Utviklingsprogram bør tilbys for å sikre at
utdannere i fengslet tar i bruk formålstjenlige
voksenopplæringsmetoder;
8. Spesiell oppmerksomhet bør vies fanger med
særlige vansker og særlig de med lese- eller
skriveproblemer;
9. Yrkesopplæring bør sikte mot en bredere
utvikling av den enkelte, samtidig som man er
følsom overfor trendene på arbeidsmarkedet;
10. Fanger bør ha direkte tilgang til et velforsynt
bibliotek minst en gang per uke;
11. Fysisk fostring og sport for fanger bør under-
strekkes og oppmuntres;
12. Kreative og kulturelle aktiviteter bør gis en
viktig rolle siden slike aktiviteter har et særlig
potensiale for å sette fanger i stand til å utvikle
og uttrykke seg;
13. Sosial opplæring bør inkludere praktiske
elementer som setter fanger i stand til å mestre
dagliglivet i fengslet med henblikk på å lette
hans tilbakevending til samfunnet;
14. Hvor det er mulig bør fanger få lov til å delta i
opplæring utenfor fengslet;
15. Hvor opplæringen må finne sted inne i
fengslet, bør samfunnet utenfor involveres så
mye som mulig;
16. Tiltak bør settes i verk for å sette fanger i stand
til å fortsette opplæringen etter løslatelse;
17. Midlene, utstyret og undervisningspersonalet
som trengs for å sette fanger i stand til motta
hensiktsmessig opplæring bør gjøres til-
gjengelig.